

Фам

Толас Радзілы

№ 38 (1712)
24 верасня 1981 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

У хатнім музеі Яўгена Сахуты сабраны цікавыя ўзоры беларускага народнага мастацтва. Гаспадар лічыць іх сваім «навуковым фондам».
НА ЗДЫМКУ: мастацтвазнаўца Яўген САХУТА. [Гутарка з ім змешчана на 6—7-й стар.]

Фота Я. КАЗЮЛІ.

падзеі • людзі • факты

СУСТРЭЧА Л. І. БРЭЖНЕВА З К. ФАМВІХАНАМ

14 верасня ў Крамлі адбылася сяброўская сустрэча Генеральнага сакратара ЦК КПСС Старшыні Прэзідыума

ма Вярхоўнага Савета СССР Л. І. Брэжнева з Генеральным сакратаром ЦК Народна-рэвалюцыйнай партыі Лаоса, Прэм'ер-Міністрам Лаоскай народна-дэмакратычнай рэспублікі Кейсонам Фамвіханам.

У час сустрэчы.

Л. І. Брэжнеў і К. Фамвіхан з задавальненнем адзначылі, што адносіны брацкай дружбы і ўсеабавага супрацоўніцтва паміж СССР і ЛНДР паспяхова развіваюцца. На сустрэчы было выказана перакананне, што ключавой знешнепалітычнай задачай з'яўляецца пераадоленне міжнароднай напружанасці. Лінія на канфрантацыю, нагнятанне варожасці і недавер'я паміж дзяржавамі, праводзімая сіламі імперыялізму і гегеманізму, — гэта небяспечны выклік лёсу чалавечтва. У гэтай лініі не можа і не павінна быць будучыні. У гэты ж дзень Генеральны сакратар ЦК КПСС, Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Л. І. Брэжнеў уручыў Генеральнаму сакратару ЦК НРПД, Прэм'ер-Міністру ЛНДР Кейсону Фамвіхану ордэн Леніна.

ПРЫЁМ Л. І. БРЭЖНЕВЫМ М. ФУТА І Д. ХІЛІ

17 верасня Генеральны сакратар ЦК КПСС, Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Л. І. Брэжнеў сустрэўся ў Крамлі з лідэрам лейбарысцкай партыі Вялікабрытаніі М. Футам і намеснікам лідэра партыі Д. Хілі.

Адбыўся абмен думкамі па актуальных пытаннях сучаснага становішча ў свеце і англа-савецкіх адносін. Была выказана агульная думка, што пазытыўнае завяршэнне мадрыдскай сустрэчы, дасягненне дагаворанасці аб скліканні канферэнцыі па мерах умацавання давер'я, бяспекі і разбрацення ў Еўропе садзейнічалі б справе захавання міру.

Л. І. Брэжнеў, напамінушы аб прапановах, вылучаных XXVI з'ездам КПСС, за-

явіў, што КПСС, Савецкі ўрад паслядоўна выступаюць супраць палітыкі канфрантацыі, за разрадку, за шырокі і плённы міжнародны дыялог, за мірнае суснаванне дзяржаў з розным сацыяльным ладам. Ён выказаў думку, што пры наяўнасці добрага волі можна вырашыць праблему ракетна-ядзерных сродкаў сярэдняй дальнасці ў Еўропе. Савецкі Саюз не збіраецца настойваць на захаванні ўсёй колькасці ракет, разгорнутых у яго заходніх раёнах, і можа пайсці на іх скарачэнне. Вядома, толькі пры той умове, калі амерыканцы зоймуць разумную пазіцыю, калі пытанне аб выкананні вядомага рашэння НАТА будзе знята з парадку дня.

М. Фут выказаў імкненне

лейбарысцкай партыі да таго, каб перагаворы аб ракетках сярэдняй дальнасці завяршыліся паспяхова, і спадзяецца на прагрэс у гэтым пытанні на падставе гатоўнасці абодвух бакоў змяніць свае планы. Ён выказаў рэзка адмоўныя адносіны лейбарысцкай партыі да вытворчасці нейтроннай бомбы і падкрэсліў таксама, што партыя выступае за міжнароднае супрацоўніцтва ў духу хельсінгскага Заключнага акта.

Л. І. Брэжнеў і М. Фут выказаліся за палітыку англа-савецкіх адносін. Гэта пайшло б на карысць народаў абедзвюх краін, на карысць еўрапейскага і ўсеагульнага міру. Гутарка прайшла ў дружэлівай абстаноўцы і насіла канструктыўны характар.

ЗА НЕАД'ЕМНЫЯ ПРАВЫ НАРОДА НАМІБІІ

У Нью-Йорку на пленарным пасяджэнні восьмай надзвычайнай спецыяльнай сесіі Генеральнай Асамблеі ААН па пытанню аб Намібіі выступаў кіраўнік дэлегацыі Беларускай ССР, пастаянны прадстаўнік БССР пры ААН А. Шэльдаў. Ён адзначыў, што сесія праходзіць на фоне вельмі складанай і выбухованебяспечнай абстаноўкі, якая склалася на поўдні афрыканскага кантынента па віне расісцкай ПАР.

Улады Прэторыі спрабуюць падавіць ваенным шляхам і масавымі рэпрэсіямі перш за ўсё нацыянальна-вызваленчы рух намібійскага народа на чале з яго выпрабаваным баявым авангардам — СВАПО. Няспынным жорсткім рэпрэсіям і тэрор супраць намібійцаў, анексія асобных частак Намібіі, драпежніцкая эксплуатацыя яе людскіх і прыродных рэсурсаў, ператварэнне намібійскай тэрыторыі ў плацдарм для ажыццяўлення сістэматычных актаў агрэсіі супраць незалежных афрыканскіх дзяржаў, а таксама абуральная пазіцыя рэжыму Прэторыі ў адносінах да рашэнняў і намаганняў ААН па Намібіі — усё гэта маючы на ўвазе, што паўднёвая Афрыка апыралася і апыраецца на пастаянную і ўсеабаваю падтрымку заходніх дзяржаў і іх імперыялістычных манаполій. Апошнім абуральным фактам такой агрэсіі, грубейшым парушэннем Статута ААН з'явілася ўзброенае ўварванне на тэрыторыю суверэннай афрыканскай дзяржавы — Народнай Рэспублікі Ангола — рэгулярных войск расісцкай Паўднёвай Афрыкі з тэрыторыі незаконна акупіруемай ёю Намібіі.

Перад наяўнасцю небяспечных палітычных маневраў ПАР і яе заходніх апекуноў абавязак Арганізацыі Аб'яднаных Нацый забяспечыць прыняцце дзейных мер у адносінах да рэжыму Прэторыі, якія прымусілі б яго выканаць рашэнні ААН па Намібіі.

Кіруючыся сваёй прыныцковай пазіцыяй, Беларуская ССР паслядоўна выступала і выступае за забеспячэнне народу Намібіі яго неад'емнага права на самавызначэнне і незалежнасць на аснове захавання адзінства і тэрытарыяльнай цэласнасці гэтай краіны, за неадкладны, безумоўны і поўны вывад усіх войск і адміністрацыі ПАР з Намібіі, за перадачу ўсёй паўнаты ўлады народу Намібіі ў асобе народнай арганізацыі Паўднёва-Заходняй Афрыкі.

ПАБРАЦІМСКІЯ СУВЯЗІ

У Баранавічах па запрашэнню гарадскога Савета народных дэпутатаў знаходзілася дэлегацыя муніцыпалітэта горада Хейнала з Фінляндыі. Гэтыя гарады ўжо на працягу пяці гадоў падтрымліваюць пабрацімскія сувязі ў адпаведнасці з дагаворам аб супрацоўніцтве.

За час, які мінуў пасля нашай папярэдняй паездкі, сказаў кіраўнік дэлегацыі член муніцыпалітэта Пенці Юнціла, у Баранавічах адбыліся вялікія перамены. Выраслі кварталы новых жылых масіваў, сацыяльна-бытавыя аб'екты, буйныя прамысловыя прадпрыемствы, на многіх з якіх нам удалося пабываць.

Мы жывём у розных краінах, аднак нас збліжае імкненне развіваць, паглыбляць дружбу, рапучасць адстаец і захаваць мір на планеце.

Дэлегацыя пабывала таксама ў Брэсце. Госці былі прыняты ў выканком абласнога Савета народных дэпутатаў. Яны аглядзелі выдатныя мясціны горада, наведалі мемарыяльны комплекс «Брэсцкая крэпасць-герой».

ДРУЖБЕ МАЦНЕЦЬ

У нашай рэспубліцы пачынаюцца Дні Францыі ў СССР, якія праводзіцца ў адпаведнасці з планам супрацоўніцтва паміж Саюзам савецкіх таварыстваў дружбы, таварыствам «СССР—Францыя» і таварыствам «Францыя—СССР».

Беларусь не выпадкова стала месцам правядзення асноўных мерапрыемстваў Дзён Францыі ў СССР. Вось ужо на працягу семнаццаці гадоў актыўна працуе Беларускае аддзяленне таварыства «СССР—Францыя». Шэсць гарадоў рэспублікі падтрымліваюць пабрацімскія сувязі з французскімі гарадамі.

Мінчане і госці беларускай сталіцы прымуць удзел у вечарах і сходах савецка-французскай дружбы. Будзе экспанавана шэраг выставак, адбудуцца канцэрты з удзелам французскіх выканаўцаў. Юныя глядачы пабываюць на спектаклях тэатра лялек Гінбэль.

Нашы госці пазнаёмяцца з выдатнымі мясцінамі Мінска. Яны сустрэнуцца з прадстаўнікамі грамадскасці, дзеячамі культуры і мастацтва, ветэранамі Вялікай Айчыннай вайны, многія з якіх змагаліся ў радах французскага Супраціўлення.

НАТАТКІ КАМЕНТАРА

ХУТКА ДАКОПКИ

З даўніх часоў бульбу на Беларусі называюць з павагай «другім хлебам». І гэта сапраўды так. Сёння вы не сустрэцеце ніводнай сям'і, у меню якой не было б смачнай, разварыстай бульбы. Больш сотні разнастайных страў можна прыгатаваць з яе. І недарэмна той, хто прыязджае ў нашу рэспубліку ўпершыню, заўсёды з задавальненнем адзначае кулінарныя здольнасці беларускіх гаспадынь: яны могуць здзівіць вас і цудоўнымі на смак клецкамі, і ні з чым непараўнальнымі дранікамі... Але бульба выкарыстоўваецца і ў прамысловых мэтах. З яе атрымліваюць крухмал, прымяняецца яна і для вырабу спірту. Адсюль зразумелая тая ўвага, якая надаецца ёй у нашай народнай гаспадарцы.

У апошнія гады ў рэспубліцы нямала зроблена для таго, каб бульбяныя плантацыі давалі максімальны ўраджай. Вучонымі, напрыклад, падлічана, што ва ў мовах Беларусі можна атрымліваць не менш 250—300 цэнтнераў бульбы з кожнага гектара. Нашаму замежнаму беларусу не трэба тлумачыць, многа гэта ці мала. Калі не сам, то яго бацька ці дзед накопвалі са сваёй баразёнкі не больш 200—300 пудоў у перавозе на гектар. А сёння? Мы можам назваць ужо не адну гаспадарку, якая атрымлівае і па 350, і па 400 цэнтнераў, і нават больш. Такія ўраджай дасягнуты ў першую чаргу таму, што бульбу вырошчваюць па ўсіх правілах сучаснай агратэхнікі, пра якую колішні селянін і не ведаў, і не сій.

Вядома, не на ўсякай глебе бульба добра родзіцца, а таму многае залежыць ад правільнага падбору зямельных участкаў. Не купяцца цяпер у нас на арганічныя і мінеральныя ўгнаенні. У цэлым па рэспубліцы пад ураджай бульбы на кожны гектар ворыва як правіла ўносіцца да 100 тон арганічных ўгнаенняў, не гаворачы ўжо і пра мінеральныя, якія асабліва інтэнсіўна прымяняюцца на асушаных землях. На гэтых некалі забалочаных месцах лепшыя бульбаводы атрымліваюць цяпер сапраўды рэкордныя ўраджай: па 400—450 цэнтнераў з гектара. І прытым бульба, вырошчваная на тарфяніках, нічым не горшая па сваіх смакавых і прамысловых якасцях за тую, якая расце на мінеральных глебах.

Бульбяное поле рэспублікі сёлета займае больш 360 тысяч гектараў, кожны з якіх цяпер дае ў сярэднім па 150—155 цэнтнераў. Мы лічым, што гэта добры ўраджай, хаця ёсць усе падставы меркаваць, што пры поўным завяршэнні ўборачных работ ён будзе вышэйшым. Цяпер жа стаіць задача ўбраць бульбу хутка і без страт. Паспяхова рашыць яе дапамагае тэхніка. Сёння ўжо немагчыма ўзяць сабе калгас ці саўгас, які б не меў у сваім арсенале такія высокапрадукцыйныя бульбаўборачныя камбайны, як ККУ-2, «Дружба», Е-684 і іншыя. Адною такой машыне пад сілу за дзень выкапаць клубні на плошчы больш чым 3—4 гектары. Шырокае прымяненне ўборачнай тэхнікі дазволіла практычна поўнаасця механізаваць уборачны працэс. У рэспубліцы ёсць нямала гаспадарак, дзе бульбяныя плантацыі вялікія — па 250—300 гектараў. Капаць уручную на такіх плошчах спатрэбілася б не менш 2-3 месяцаў, камбайнамі ж — не больш двух тыдняў.

У асноўным уборка бульбы цяпер у Беларусі вядзецца пры дапамозе ўборачна-транспартных званяў. У састаў такога званя, як правіла, уваходзяць два-тры камбайны і трактары або аўтамашыны для адвозкі клубняў. Работа камбайнаў у цэлым па рэспубліцы арганізавана ў дзве змены. Механізатары працуюць не больш васьмі гадзін у дзень. Як і ў час жніва, для людзей, занятых на ўборцы «другога хлеба», у поле завозіцца бясплатнае гарачае харчаванне. Такія арганізацыя работ значна павысіла прадукцыйнасць працы, знізіла працэнт страты клубняў. Прадумана арганізавана і работа сартэвалічных пунктаў. Дастаўлена сьледы бульбы з палёў раздзяляецца і па транспарцёрах падаецца ў бункеры-накапляльнікі. Адсюль ужо насенныя клубні адвозяцца на буртавыя пляцоўкі, найбольш буйныя — адгружаюцца на прадаж дзяржаве, а дробныя ідуць на корм жывёлам... Вось у такім уборачным рытме працуе сёння ўся рэспубліка. А многія калгасы і саўгасы ўжо спраўляюць дакопкі. Так, напрыклад, першымі ў Клецкім раёне ўборку бульбы завяршылі працаўнікі племзавода «Чырвоная зорка», а на Капыльшчыне — бульбаводы калгаса імя Ціміразева. Вядома, тэмпы і якасць уборачных работ у першую чаргу вызначаюць механізатарскія кадры. У нас ёсць нямала выдатных працаўнікоў, якім пад сілу накопваць за час уборачнай кампаніі па паўтары, дзве-тры тысячы тон клубняў. Механізатары калгаса імя Чкалова Салігорскага раёна Л. Дубоўскі і В. Мацвееў накіпалі ўжо 1 400 тон клубняў, а іх таварышы з калгаса імя Леніна Добрушскага раёна А. Голас і Н. Куркай — 1 300 тон. І такіх прыкладаў нямала.

Сёння паўсямясна ствараюцца запасы бульбы, якіх павінна хапіць аж да новага ўраджаю будучага года. Па дарогах дзень у дзень бягуць грузавікі, трактары з прычэпамі, даверху гружаныя адборнымі клубнямі. Хутка завершыцца ўборачны сезон, а на нашых абедзвюх сталах не перавозіцца смачныя стравы, прыгатаваныя з бульбы, вырошчанай у першым годзе адзінацатай пяцігодкі.

Яраслаў СІДОРЫН.

Па 230-240 цэнтнераў бульбы з гектара атрымліваюць у доследнай гаспадарцы «Русінавічы» Мінскага раёна. Капанне клубняў тут вядуць дзесяць камбайнаў. Уборка ўраджаю «другога хлеба» з плошчы 310 гектараў ужо завяршаецца.
НА ЗДЫМКУ: уборка бульбы ў гаспадарцы.

3 НАШЫМІ ПОСПЕХАМІ ЗНАЁМІМ СЯБРОЎ

НА КІРМАШ У ПЛОЎДЗІЎ

На вераснёўскім (1981 года) міжнародным кірмашы ў Балгарыі Беларуска ССР прадстаўлена спецыяльным раздзелам, які размясціўся на плошчы 1 800 квадратных метраў. Гэта другая пасля 1968 года экспазіцыя Беларусі на Плоўдзійскім міжнародным кірмашы. Кіраўнік раздзела Беларусі Фёдар САМБУК адказвае на пытанні карэспандэнта.

— Якая мэта беларускай экспазіцыі?

— Мы хочам паказаць, чаго дасягнула Беларуска ССР у развіцці эканомікі, навукі і культуры за гады дзесятай пяцігодкі. Мы хочам таксама даць уяўленне аб тым, як развіваюцца, мацнеюць эканамічныя, навукова-тэхнічныя і культурныя сувязі Беларусі з Народнай Рэспублікай Балгарыяй. Наш раздзел — частка экспазіцыі Савецкага Саюза.

— Раскажыце, калі ласка, пра яе больш падрабязна.

— У экспазіцыі рэспублікі прымаюць удзел 60 аб'яднанняў, прадпрыемстваў, навуковых і вышэйшых навучальных устаноў. На стэндах раздзела, устаноўленых на плошчы 800 квадратных метраў, і на адкрытай пляцоўцы будзец дэманстравацца 316 экспанатаў. Яны раскрываюць тры асноўныя тэмы.

Першая расказвае аб сённяшнім дні Беларускай ССР, аб яе поспехах у гаспадарчым і культурным будаўніцтве. Але спачатку дае з дапамогай фатаграфій гістарычную дзевядку аб Беларусі. Па іх наведвальнік зможа ўявіць сабе драўляную, саламяную, жабрацкую ўскраіну царскай імперыі. Убачыць дробныя прадпрыемствы саматужнага тыпу з самай прымітыўнай тэхнікай прывічнай апрацоўкі мясцовай сыравіны і найпрасцейшыя сельскагаспадарчыя прылады працы. Дзевядзецца, што тады 80 працэнтаў насельніцтва Беларусі было непісьменным. Наступныя стэнды расказваюць аб тым, як Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя ўзняла беларусаў да стварэння сваёй сацыялістычнай рэспублікі, дала сапраўдную свабоду і дэмакратыю, прынесла народу росквіт і дабрабыт. Аднак нашчасе фашысцкіх полчышчаў у 1941 годзе, страшныя разбурэнні,

прычыненыя нашай краіне вараўрамі XX стагоддзя, адкінулі рэспубліку да дарэвалюцыйнага ўзроўню. Толькі ў Беларусі гітлераўцы разбурылі звыш 10 тысяч прамысловых прадпрыемстваў, разарылі ўсе калгасы і саўгасы, спалілі 209 гарадоў і раённых цэнтраў, 9 200 сёл і вёсак. Загінуў кожны чацвёрты жыхар. Гэтая сумная карціна недалёкага мінулага таксама паказана на выстаўцы. Наступныя фотаздымкі сведчаць аб тым, што народы ўсёй Савецкай краіны бяду Беларусі прынялі як сваю ўласную і дапамаглі аднавіць яе народную гаспадарку ўжо да пачатку 1951 года.

Самае вялікае месца ў нашым раздзеле адведзена сучаснасці. Тут сканцэнтраваны найбольш значныя, на наш погляд, вынікі эканамічнага і сацыяльнага развіцця Беларусі. Наведвальнікі дзевядуцца, напрыклад, што аб'ём прамысловай вытворчасці за гады Савец-

кай улады ўзрос у Беларусі амаль у 236 разоў. Яна выпускае ў агульнасаюзным маштабе кожны шосты трактар, семы металарэзны станок, дзевяты халадзільнік, шаснаццаты тэлевізар, кожны дзевяты метр ільняных тканін, дае краіне не менш палавіны ўсіх калійных угнаенняў. Вядома, нам цяжка паказаць увесь прамысловы комплекс Беларускай ССР, які ўключае ў сябе больш як сто галін, але інфармацыя аб галоўных з іх дэдазна дастаткова поўна. Я маю на ўвазе машынабудаванне і ў першую чаргу славетныя вялікагрузныя аўтамабілі станкабудаванне, гордасцю якога з'яўляюцца станкі з лічбавым праграмным кіраваннем; прыборабудаванне — далёка за межамі рэспублікі вядомы электронна-вылічальныя машыны, электронныя гадзіннікі, тэлевізары і радыёпрыёмнікі; хімічную прамысловасць, якую ў Беларусі прадстаўляюць цэлыя гарады — Салігорск, На-

ваполацк, Светлагорск, Бабруйск. Немагчыма было змясціць у нашым раздзеле і ўсю прадукцыю з беларускай маркай, нават тую, якая экспартуецца ў 100 краін свету — звыш тысячы назваў. Але сёе-тое мы пастараліся паказаць. На адкрытай пляцоўцы можна ўбачыць 75-тонны аўтамабіль-самазвал, універсальныя колавы трактар «Беларусь», самаходны і прычэпны кормаўборачныя камбайны, машыны для ўгнаення арганічных і мінеральных угнаенняў, бульбакапалку, металаапрацоўчыя станкі, прыборы рознага прызначэння, электронна-вылічальныя машыны, а таксама мэблю, халадзільнікі, вырабы з крышталю і фарфору і шмат іншага.

Расказ аб эканамічным патэнцыяле Беларусі вянчае ілюстрацыя аб тым, як павышаецца дабрабыт людзей, іх духоўны ўзровень. Назаву толькі некалькі лічбаў, якія дапаўняюць фатаграфіі, дыяграмы, дзевядчы матэрыял. За апошнія пяць гадоў сярэднемесячная заробатная плата рабочых і служачых павялічылася на 20 працэнтаў, аплата працы калгаснікаў — на 32 працэнты. За гэты тэрмін у рэспубліцы пабудаваны 21 мільён квадратных метраў жылой плошчы (но-

[Заканчэнне на 4-й стар.]

ИНВЕСТИЦИИ — ТРИ МИЛИАРДА РУБЛЁУ НА ПЯЦІГОДКУ

ХІМІЯ — ГАЛІНА ПЕРСПЕКТЫЎНАЯ

Крыху больш за дваццаць гадоў назад хімічнай прамысловасці ў Беларусі увогуле не існавала. Сёння рэспубліка дае амаль 12 працэнтаў агульнасаюзнага выпуску мінеральных угнаенняў (у тым ліку каля 45 працэнтаў калійных), каля 20 працэнтаў хімічных валоннаў і ніцей, больш за 11 — пластык і сінтэтычных смол, што забяспечыла такі хуткі рост галіны? На пытанне карэспандэнта адказвае акадэмік-сакратар АДДЗЯЛЕННЯ хімічных і геалагічных навук АН БССР Мікалай МІЦНЕВІЧ.

— Адкрыццё ў Беларусі месцанараджэнняў калійных солей і нафты абумовіла і развіццё хімічнай індустрыі, новай для тутэйшых месц. Сёння яе ўдзельная вага ў прамысловай вытворчасці рэспублікі складае больш 10 працэнтаў. Росквіту галіны як пельга лепш садзейнічала і іншае: параўнаўча добрая водазабеспечанасць, наяўнасць зручных транспартных сувязей, прамысловых пляцовак, працоўных рэсурсаў, а таксама значная патрэбнасць рэспублікі і прылеглых да яе раёнаў у хімічных прадуктах.

Але, вядома ж, гэтага было б мала, калі б мы своечасова не пачалі развіваць хімічную навуку. У Беларускай акадэміі навук было створана АДДЗЯЛЕННЕ хімічных і геалагічных навук, якое аб'ядноўвае цяпер пяць буйных інстытутаў. Яны прапанавалі практыкам некалькі дзевядцаў распрацовак.

Вось некаторыя з іх. Інстытутам агульнай і неарганічнай хіміі сумесна з вытворчым аб'яднаннем «Беларуськалій» укаранены танныя рэагенты для ўзбагачэння калійных угнаенняў (кубавыя рэшткі ад вытворчасці буцілавага спірту, тэхнічны крухмал, мочавінаформальдэгідныя смолы), якія дазволілі ў значнай ступені палепшыць тэхналагічны працэс.

У многіх гаспадарках рэспублікі выкарыстоўваюцца торфагумінавыя ўгнаенні, тэхналогія прыгатавання якіх распрацавана Інстытутам торфу. Створаныя тут жа антыадгезійныя саставы выкарыстоўваюцца на шэрагу прадпрыемстваў для выпуску вырабаў з пенапаліурэтана.

Звыш 70 працэнтаў усіх хімічных пераўтварэнняў рэчываў ажыццяўляецца з дапамогай каталізатараў. Намі атрыманы эфектыўныя паскаральнікі рэакцый для полімерызцыі поліэтылену, сінтэзу аміяку і іншых прадуктаў. Прапанаваны метады перапрацоўкі нафтавай сыравіны ў цыклічныя манамеры і каштоўныя палімерныя матэрыялы. На іх аснове распрацаваны негатыўныя светаадчувальны матэрыялы, які валодае хімічнай і тэрмічнай стойкасцю і павышанай вырашальнай здольнасцю.

Капітальная праца вучоных Інстытута геахіміі і геофізікі аб размяшчэнні і саставе падземных вод лягла ў аснову мерапрыемстваў па водазабеспячэнню гарадоў і прамысловых аб'ектаў, па меліярацыі забалочаных зямель Палесся — амаль трэці тэрыторыі Беларусі.

Кардынальны напрамак тэхнічнага прагрэсу на беларускіх хімічных прадпрыемствах — удасканаленне тэхналагічных працэсаў. У аб'яднанні «Хімава-лакно», напрыклад, не так даўно сталі атрымліваць новы від валакна без дадатковых капітальных укладанняў. У

звычайнае рэчыва дадалі кампанент, атрыманы з адходаў вытворчасці, і атрымалі арыгінальнае сапаліэфірнае валакно. Навінка высокая ацэнена на тэкстыльных прадпрыемствах краіны і з поспехам выкарыстоўваецца пры вырабе дыванаў, фільтруючых тканін. У аб'яднанні «Палімір» нарадзілася прыцыпова новая схема вытворчасці поліэтылену высокага ціску. Гэта работа дазволіла стварыць і асвоіць на Полацкім хімкамбінаце буйнатарнажную высокааўтаматызаваную лінію магутнасцю больш за 50 тысяч тон прадукцыі ў год.

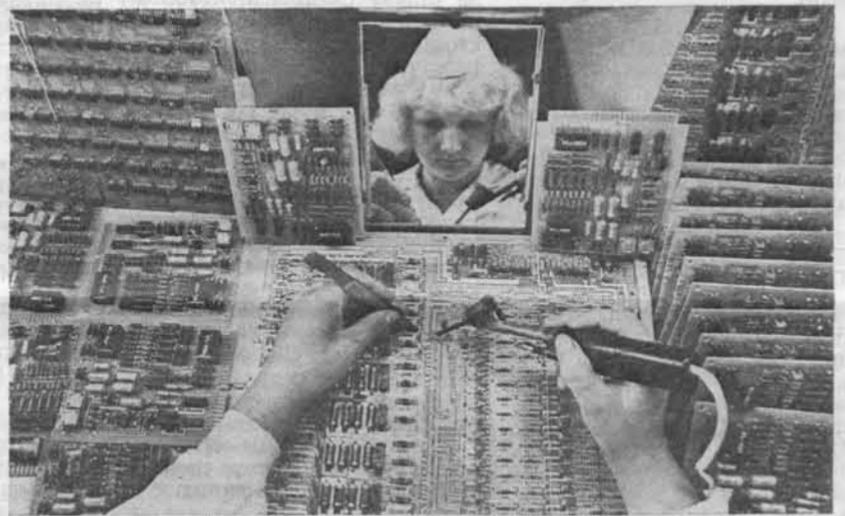
Своеасаблівае візітнае картка навукова-тэхнічнага прагрэсу ў хімічнай прамысловасці Беларусі — аб'яднанне «Беларуськалій», дзе ўпершыню ў сусветнай практыцы выпрабавалася новы метад здабычы калія, пры якім напрамак машыны дае лазерны прамень. Дарэчы, буразэрыйны метад здабычы, які пераважае ў шэрагу зарубешных краін, тут поўнасцю выключаны. 97—98 працэнтаў руды здабываецца камбайнамі. Выпрабавалася і электронная сістэма ваджэння іх — так званы шлейфавы метад. Шахт-аўтамат стварылі беларускія вучоныя ў садружнасці з супрацоўнікамі Ленінградскага горнага інстытута.

У аб'яднанні разам са спецыялістамі больш 30 навукова-даследчых інстытутаў і праектна-канструктарскіх арганізацый краіны выкананы работы, якія прывялі да зніжэння расходу дарагіх рэагентаў, укаранення расоланепранікальнага экрана шламасховішч, замены металічных канструкцый палімернымі матэрыяламі. Але сапраўднай сенсацияй стала новая тэхналогія здабычы калійных солей, якая дазваляе без дадатковых затрат у паўтара раза павысіць здабычу калійных руд і прадоўжыць тэрмін эксплуатацыі шахтных палёў меса-нараджэння на 10—15 гадоў.

Шматгаліновы характар структуры хімічнай і нафтахімічнай прамысловасці Беларусі адлюстроўвае імкненне больш поўна задаволіць патрэбнасці народнай гаспадаркі і насельніцтва на прадукцыю хіміі. З году ў год растуць інвестыцыі на гэтыя мэты. Капітальныя ўкладанні на развіццё хімічнай прамысловасці рэспублікі ў дзевядцатай пяцігодцы паўняліся амаль тром мільярдам рублёў. Вялікія сродкі выдзелены і на бліжэйшыя дзевядца гадоў. Але акцэнт робіцца ўжо на расшырэнне і ўдасканаленне дзевядчых прадпрыемстваў за кошт мадэрнізацыі абсталявання і ўкаранення перадавой тэхналогіі.

Бурнае развіццё галіны ставіць перад намі ўсё новыя і новыя задачы. Цяпер нашы інстытуты вядуць даследаванні па 26 навукова-тэхнічных праблемах саюзнага і рэспубліканскага значэння.

С. ЮР'ЕУ.

У Магілёўскага завода прыстасаванняў для перапрацоўкі першаснай інфармацыі — вялікая будучыня. Ён выпускае перфаратары, спецыяльнае тэхналагічнае абсталяванне, інтэгральныя схемы, запамінаючыя канструкцыі для электронна-вылічальных машын і іншую прадукцыю. З кожным годам прадпрыемства павялічвае выпуск гэтых складаных вырабаў.

НА ЗДЫМКАХ: мантажніца зборачнага цэха Галіна ЗАХАРЭНКА за работай; інжынеры-канструктары заводскага бюро (злева направа) Тамір АБШАЎ, Алег БУРАНКОЎ і Віктар ПАУЛАЎ за наладкай комплексу для ЭВМ; адзін з лепшых токараў прадпрыемства Рыгор ШЧАБЕНКА.

Фота В. ДРАЧОВА.

на зямлі бацькоў

А ШЧАСЦЕ ПРАЙШЛО МІМА

Цяжкім, паднявольным было жыццё заходнебеларускага селяніна пры буржуазнай Польшчы. Многія не вытрымлівалі і пакідалі сваю радзіму ў пошуках лепшай долі. Вось так аказалася за мяжой і Вольга ГУЛЕВІЧ разам са сваім мужам. Аб перажытым і пражытым — яе сённяшнія ўспаміны, якія запісаў са слоў Мікола КАРАЛЕУ.

Кожны раз, калі я прыязджаю ў госці да сваякоў у вёску Навіны Навагрудскага раёна, дзе нарадзілася і вырасла, сэрца поўніцца радасцю. І не думала некалі, і не гадала, што ўсё так пераменіцца. Ды і калі там было думаць. За работай свету белага не бачылі... Горкім і бязрадасным было маё дзяцінства. У бацькі, Піліпа Басая, зямлі той — адна пядзя. А жыць няяк трэба было. Вось і працавалі мы з маленства. Хто жывёлу пасвіў, хто дзяцей чужых глядзеў... Мне не было і вясемнаццаці, а я прайшла ўжо ўсе сялянскія «універсітаты» — умела праці, ткаць, даць кароў, араць...

Гэта і быў мой «пасаж». Акрамя працавітых рук, нічога больш не прынесла ў дом майго мужа, Леаніда Гулевіча. Ды і ў яго таксама — ні кала ні двара. Пажаніцца то пажаніліся, але жыць як? Біліся, як рыба аб лёд, а выйсці з галечы не маглі.

— Пойдзем у Навагрудак, — сказаў аднойчы мне Лявон, — работу мо знойдзем якую. Пешшу і адправіліся. А калі прыйшлі ў горад, то ўбачылі нешта страшнае. На сцене вісеў чалавек, а пад ім — дошчачка з надпісам: «Два гады шукаў работу. Не знайшоў. Загубіў дзяцей і жонку. Пракляцеце вам, буржуі!» Вось тады мы і зразумелі: не знайсці нам тут долі лепшай. А праз нейкі час дачуліся, што вярбуюць на работу ў Францыю.

Праведаў мой Лявон, што

да чаго, і гаворыць: «Давай, Вольга, махнём за мяжу. Мо хоць на якую дзесяціну зямлі заробім грошай».

Так мы і прыехалі ў Францыю. Цяжка нават расказаць, якія перанеслі пакуты і здзекі. Трапілі да фермера. Гаспадар быў жорсткі і нахабны. Прымушаў працаваць ад цямна да цямна.

Лявон бачыў, як цяжка мне, судзішаў:

— Нічога, хутка дамоў вернемся. Год праляціць неўпрыкмет.

Думалі: толькі кантракт закончыцца — і на Радзіму. А здарылася так, што засталіся на ўсё жыццё: вайна пераблытала ўсе нашы мары і надзеі.

Каб уладкавацца на працу, павінны былі прыняць французскае падданства. Вось так мы сталі французамі. Але толькі на папяртку. Душой жа мы з Радзімай, са сваёй зямлёй, сваімі людзьмі.

Шосты раз я прыязджаю ў родныя Навіны. Была і тады, калі хварэла маці. Я прыехала, каб пабыць з ёй, дапамагчы ў чым-небудзь. А калі даведалася, што яна ў бальніцы і ляжыць там каля месяца, за галаву схопілася: «Месяц на бальнічным ложку! Дзе ж столькі грошай узяць, каб разлічыцца?»

А брат Аляксандр спакойна так і кажа: «Ніхто ў нас за лячэнне не плаціць...»

Наведала я маці. Цяпер і самой смешна. Нанесла ёй прадуктаў розных. Думала ж, галодная там. А яна: навошта купляла, тут жа кормяць лепш не трэба. Пакуль гутарылі, доктар разы са два наведваўся, цікавіўся пра здароўе маці, сястрычкі лякарствы прыносілі. Ды ўсе ветлівыя такія, добрыя. Ад аднаго такога догляду можна на правіцца.

А маці гаворыць: «Выйду з бальніцы, на курорт паеду. Я ж ветэран калгаса, заслужыла».

А мне ўспомнілася другое. Муж мой перанёс дзве цяжкія аперацыі. Ой, як патрэб-

на яму курортнае лячэнне! Але простаму рабочаму ў капіталістычнай краіне яно недаступнае. За адну толькі пуцёўку трэба заплаціць ажно трыццаць тысяч франкаў.

А ў нашых Навінах, аказваецца, толькі за год у санаторыях і дамах адначынку, у турпаходах пабывала больш дзесяці чалавек. Калі гутарыш з вясцоўцамі, то чуеш: у аднаго сын вучыцца ў тэхнікуме, у другога — інстытут заканчвае... Я не задаю пытанне: «А не баіцеся, што ім пасля заканчэння не будзе работы?» Ведаю: у Саветскім Саюзе няма беспрацоўных. А перад вачамі паўстаюць калоны дэманстрантаў, якія я часта бачу на вуліцах Ліёна, дзе жыў. Гэта юнакі і дзяўчаты, якія атрымалі дыпломы, ды засталіся без справы.

Ёсць у мяне тут пляменнікі і пляменніцы, нават унукі. Я радуюся, бо бачу іх шчаслівымі. І бацькі задаволены лёсам сваіх дзяцей. Ну, што трэба майму брату Аляксандру Басая? З Каўказа ў госці прыехала дачка Зіна з унучкай. Яна мае прафесію бухгалтара, жыве ў дастатку.

Ды і брат атрымлівае добрую пенсію. Ёсць у яго, як кажуць, і на стаце і да стала.

Мы з мужам таксама пенсіянеры. Маём нават свой домік на ўскраіну горада. Але сказаць, каб мы былі шчаслівыя...

Вось я і думаю: не праяні нас голад у чужую краіну, жылі б мы ў сваіх Навінах, гадавалі б дзяцей, няньчылі ўнукаў, радаваліся б. А так няма нікога.

Прыеду вось сюды на Радзіму раз у некалькі гадоў, сустрэнуся са сваякамі, знаёмымі, а іх у мяне многа не толькі ў вёсцы, пагляджу, як дружна і весела працуюць людзі, як заможна жывуць, — і на душы цяплей становіцца. А потым такі смутак бяра...

Што ж, такі мой, мусіць, лёс і лёс кожнага, хто жыве ўдалечыні ад бацькоўскага дома.

Маршрут распрацаваны. Але не адразу турыцкая група адпраўляецца ў паход. Спачатку праходзяць напружаныя трэніроўкі. Пад наглядом вопытных інструктараў турысты вучацца пераадоўваць складаныя перашкоды.

НА ЗДЫМКУ: ідуць трэніроўкі турыстаў.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

Што? * Як? * Чаму?

З паняццем «турызм» звычайна звязваюць прыемнае і прыгожае падарожжа. Адпраўляючыся ў далёкую дарогу, мы хочам пазнаёміцца з жыццём, культурай, бытам людзей, убачыць характасто краю, па якім падарожнічаем, і вядома ж — загартавацца фізічна. Такія мэты ставіць арганізаваны турызм. Але ў Саветскім Саюзе ў апошнія гады ўсе большую папулярнасць набывае так званы

САМАДЗЕЙНЫ ТУРЫЗМ

Гэта — калі мы, не чакаючы камфартабельных авіялайнераў ці экспрэсаў-аўтобусаў, бяром у рукі кіек і з рюкзаком за плячыма выпраўляемся ў паход па роднаму краю. Вядома, у такім турыцкім паходзе людзі атрымліваюць зарад бадзёрскай, адпачываюць пасля працы на прадпрыемстве, у калгасе ці навуцальнай установе. А паколькі турызм — адзін з відаў спорту, то ў паходах кожны можа паспытаць свой спрыт, сілу. Паспытаць, але ні ў якім разе не падваргаць рызыцы сваё жыццё і жыццё іншых людзей.

Не раз прыходзіцца чытаць у газетах аб тым, што дзесьці ў Гімалаях ці Альпах загінула група турыстаў. Галоўныя прычыны няшчасных выпадкаў — слабая падрыхтоўка ўдзельнікаў паходаў, адсутнасць вопытных інструктараў.

Ад такіх выпадкаў самадзейныя турысты СССР, як кажуць, застрахованы. Падобныя здарэнні зведзены, практычна, да мінімуму. І вось чаму. У нашай краіне зарэгістравана больш за шэсць мільёнаў турыстаў. Усе яны аб'яднаны ў 870 клубаў і 67 тысяч секцый.

Кожны турклуб — гэта арганізацыйны і метадычны цэнтр самадзейнага турызму. Акрамя таго, што яны распрацоўваюць маршруты, тут яшчэ рыхтуюць інструктараў, вучаць, як пераадоўваць складаныя маршруты, як паводзіць сябе ў паходах. Толькі той, хто пройдзе пэўную падрыхтоўку ў турклубе, мае права адпраўляцца ў паходы па складаных маршрутах альбо весці цэлыя групы, скажам, у горы ці за Паларны круг.

А цяпер звернемся да так званых «пазаштатных» функцый самадзейных турыстаў. Прывядзем некалькі прыкладаў.

Сёлета вярнулася з паходу па Налібоцкай пушчы адна з груп турыстаў мінскага клуба «Азімут». Вось якія запісы зрабіў кіраўнік групы ў сваім дзённіку. «У вёсцы Слабада нарыхтавалі сена сямі пенсіянера Старычкава». «Непадалёку ад вёскі Бор знайшлі і ўпарадкавалі маглі невядомага партызана... (Нядаўна стала вядома, што турысты «Азімута» дапамаглі ўстанавіць імя героя-партызана. Так дачка дазналася, дзе пахаваны яе бацька).

У дзённіку ёсць і іншыя запісы: «Прачыталі лекцыю аб савецкай выбарчай сістэме...», «Далі канцэрт у калгасным клубе...», «Правалі гутарку з вясковай моладдзю аб рабочых прафесіях».

Гартаючы цэнтральныя газеты і часопісы, сустракаем і іншыя паведамленні. Напрыклад, газета «Советский спорт» паведаміла, што ў Хабарэйскім і Стаўрапольскім краях турыстамі наладжана патруляванне лясных масіваў — узята пад ахову прырода. А турысты завода «Ростсельмаш» устанавілі абеліскі і мемарыяльныя знакі на перавалах Паўночнага Каўказа, дзе ішлі цяжкія баі з фашысцкімі захопнікамі.

Усё гэта робіцца на добраахвотных пачатках. Вядома, без дапамогі савецкіх органаў улады весці такую работу было б немагчыма. Вось чаму ўсе вышэй пералічаныя мерапрыемствы ажыццёлены турыстамі сумесна з мясцовымі выканаўчымі органамі: парткамамі, прафсаюзнымі камітэтамі, сельскімі Саветамі, праўленнямі калгасаў і саўгасаў.

І калі раней на турыстаў глядзелі як на людзей, што прыйшлі ці прыехалі толькі адпачыць, то цяпер іншае меркаванне. Тут асабістае спалучаецца з грамадскім. Такі сінтэз дае багаты плён, бо чалавек не толькі набіраецца здароўя і ўражанняў, але і атрымлівае вялікі маральны зарад, сталее як грамадзянін і патрыёт.

Вось чаму дзяржава выдзяляе вялікія сродкі на развіццё самадзейнага турызму, заахвочвае і падтрымлівае яго матэрыяльна. У чым заключаецца гэта дапамога? Усім сродкамі прапагандуецца развіццё турызму, выдаецца неабходная метадычная літаратура, рыхтуюцца вопытныя інструктары, бясплатна выдаецца ўдзельнікам паходаў спецыяльная вопратка, палаткі, абсталяванне, а калі трэба, то (і зноў жа бясплатна!) выдзяляецца транспарт.

Усё гэта, вядома, садзейнічае павелічэнню колькасці членаў турыцкіх клубаў і секцый.

НА КІРМАШ У ПЛОЎДЗІЎ

[Заканчэнне.

Пачатак на 3-й стар.]

выя кватэры атрымалі каля 2 мільёнаў чалавек, або кожны пяты жыхар Беларусі). У 32 вышэйшых, 135 сярэдніх спецыяльных навуцальных устаноўках, 212 прафесійна-тэхнічных вучылішчах і 6 981 агульнаадукацыйнай школе навуцаецца сёння 3,6 мільёна чалавек. Пазнаёміўшыся з гэтай часткай экспазіцыі, наведвальнік зробіць вывад аб тым, што клопат пра чалавека, пра яго матэрыяльны дабрабыт і духоўны рост — галоўны сэнс дзейнасці Камуністычнай партыі Саветскага Саюза і дзяржавы.

Тое, аб чым я зараз раскажаў, па часе займае каля паўтары гадзіны ўважлівага агляду. А наперадзе яшчэ дзве тэмы, якія раскрывае наша экспазіцыя. Адна з іх прысвечана брацкаму саюзу Беларусі з усімі рэспублікамі, што ўваходзяць у СССР. Тут прыведзены вельмі цікавыя звесткі, якія сведчаць аб тым, што ўсё, чаго дасягнула сёння Беларусь, зроблена з дапамогай саюзных рэспублік. Больш як 200 прадпрыемстваў краіны, напрыклад, дапамагалі асвойваць Старобінскае месцанароджэнне калійных солей. Геалагі і нафтавікі Башкірыі, Татарыі, Азербайджана ўдзельнічалі ў пошуку нафтавых месцанароджэнняў у беларускім Палессі. У вытворчасці трактароў «Беларусь» удзельнічаюць каля 500 прадпрыемстваў краіны, а ў выпуску вялікагрузных аўтамабіляў — звыш тысячы пра-

цоўных калектываў. У сваю чаргу, як пераконвае беларуская экспазіцыя, рэспубліка гэтак жа шчодро аказвае дапамогу іншым раёнам краіны. На будоўлі Сібіры, Далёкага Усходу, Крайняй Поўначы і іншых рэгіёнаў Беларусь накіравала больш чым 133 тысячы чалавек, шмат машын, станкоў.

Адна з самых хвалюючых тэм нашага раздзела, па ліку яна трэцяя, расказвае аб дружбе двух народаў — беларускага і балгарскага. Мы прадставілі сотні прыкладаў такой дружбы. Прывяду хоць бы некаторыя з іх. На стэндах паказана, як з году ў год расце доля нашай рэспублікі ў тавараабароце паміж СССР і Народнай Рэспублікай Балгарыяй. Беларусь пастаўляе ў Балгарыю аўтамабілі БелАЗ і МАЗ, сіласаўборачныя камбайны, бульбаканалкі, у вялікай колькасці запасныя часткі да аўтамабіляў, трактароў і сельгасмашын, веласіпеды, гадзіннікі «Прамень», халадзільнікі бытавыя, ЭВМ, ільновалакно, баваўняныя тканіны, піяніна і многія іншыя тавары. У нас, у Беларусі, добра вядомы тавары, вырабленыя ў Балгарыі: аўта- і электрапагрузчыкі, электраталі, паласы, тэлефонныя апараты, камплектуючыя вырабы для ЭВМ, сельгасмашыны і запчасткі да іх, а таксама прамысловыя і харчовыя тавары народнага спажывання.

Па 10 праблемах і 29 асобных тэмах ажыццяўляецца двухбаковае навуковае супрацоўніцтва паміж Беларускай

акадэміяй навук і навуковымі ўстановамі НРБ — аб чым красамоўна сведчаць экспанаты нашага раздзела. Тут жа — падрабязны расказ аб сувязях паміж Беларускай дзяржаўнай універсітэтам імя У. І. Леніна і Сафійскім універсітэтам імя Кл. Охрыдскага, Беларускай тэхналагічным інстытутам імя С. Кірава і Вышэйшым лесатэхнічным інстытутам у Сафіі. Мы паказваем кнігі беларускіх і балгарскіх пісьменнікаў, выдадзеныя ў БССР і НРБ. У гэтай частцы раздзела віднае месца займае таксама фотарэпартаж аб інтэрнацыянальных экспажам механізатараў, якія працавалі на ўборцы збожжавых у Магілёўскай вобласці і Габраўскай акрузе. Такая экскурсія па стэндах беларускай экспазіцыі на Плёўдзіўскім кірмашы.

— Ці прадугледжваюцца якія-небудзь іншыя, акрамя стэндаў, вітрый, плакатаў і г. д., формы расказа пра Беларусь?

— На выстаўцы выкарыстоўваем відэамагнітафоны са спецыяльна падрыхтаванай праграмай аб развіцці прамысловасці і навукова-тэхнічным прагрэсе ў нашай рэспубліцы, паказваем кінафільмы, падрыхтаваны радыёперадачы, якія характарызуюць жыццё беларускага народа, запісы нацыянальнай музыкі, выступае папулярны ў краіне наш вакальна-інструментальны ансамбль «Верась». Наведвальнікі атрымаюць значкі і брашурны аб Беларусі.

Юрый САПАЖКОУ.

ЗАПАДНЫЕ СПЕЦИАЛИСТЫ О СОВЕТСКОЙ ПСИХИАТРИИ

ДОСТОВЕРНОСТЬ И ДИКИЕ ВЫМЫСЛЫ

В западных странах активизировали пропагандистскую кампанию, в ходе которой дезинформируют общественность относительно психиатрической помощи в СССР. При этом предлагаются списки фамилий людей, госпитализированных якобы без достаточных медицинских показаний. Эти списки фабрикуются с целью придать видимость достоверности вымыслам о советской психиатрии.

Для общественной и международной проверки советской психиатрической практики имеются все условия. Ведущие психиатрические клиники страны, в том числе Центральный ордена Трудового Красного Знамени научно-исследовательский институт общей и судебной психиатрии имени профессора В. П. Сербского, постоянно и широко информируют общественность о своей работе. Медицинские эксперты и юристы Советского Союза, а также многие специалисты в области психиатрии и юриспруденции из других стран неоднократно знакомились с работой этих учреждений и дали ей высокую оценку.

«Десять лет назад представительная американская делегация была приглашена в Советский Союз для того, чтобы изучить систему советской психиатрии, — напоминают в своем письме, опубликованном «Нью-Йорк таймс», врачи из США Ирвинг Грейн и Сицилия Поллак. — В эту группу входили психиатры, психологи, судебно-медицинские эксперты. Их общие выводы были хвалебными и позитивными. На них произвели впечатление чуткая забота и индивидуальный подход к душевнобольным. Авторы письма высказали мнение, что именно такие взаимные визиты в обстановке взаимного уважения содействуют развитию сотрудничества».

Генеральный инспектор министерства юстиции Франции Жорж Фюле, являясь также генеральным секретарем Международного общества криминалистики, имел возможность видеть работу Научно-исследовательского института общей и судебной психиатрии имени Сербского. Он заявил: «Я убедился, что в Советском Союзе очень серьезно относятся к экспертному обследованию, проводимому судебной психиатрией, и я бы сказал, даже более серьезно, чем во Франции. Во время экспертного обследования в институте Сербского присутствуют не менее трех психиатров, а в некоторых случаях больше трех. Они выносят совместное заключение после того, как больной около месяца находится под наблюдением в институте. Все оскорбительные вещи, написанные о практике экспертного обследования, применяемого в судебной психиатрии в Советском Союзе, — не что иное, как форма антисоветской пропаганды».

Джон Кеннет Уинг, профессор Лондонского клинического медицинского института, ведущий английский психиатр, познакомился с работой некоторых психиатрических медицинских и научных учреждений в Советском Союзе. «Я восхищен советской системой, — сказал профессор Уинг, — потому что такие учреждения в СССР стремятся вернуть людей к нормальной жизни. Вы избрали верное направление своей работы. Я ничего не нашел, что можно было бы покрывать. Я считаю, что все очень

хорошо. Многим врачам было бы полезно побывать здесь и посмотреть, как все организовано, а после возвращения домой применять это на практике».

В США опубликован подробный научный отчет о советской психиатрии под заголовком: «Специальное сообщение: первая американская миссия о психиатрической помощи в СССР». Его авторы — ведущие американские психиатры. После посещения института имени Сербского они заявили, что заключения советских экспертов-психиатров «более чем подробные и содержат больше полезной информации о личности и окружении обвиняемого, чем в заключениях, представляемых судам в США». В отношении принудительного лечения русских критерии (по мнению авторов статьи) аналогичны американским. В любом случае люди, нуждающиеся в лечении, должны быть принудительно госпитализированы для их же собственной пользы.

Несколько иностранных участников международного симпозиума по психиатрии, состоявшегося в СССР, имели возможность тщательно изучить конкретные случаи, когда люди, по утверждению западной прессы, содержатся в психиатрических больницах якобы за свои убеждения. Врачи нашли, что западная пропаганда избрала объектом для своей бесчестной игры людей, страдающих серьезными заболеваниями психики. Многие выразили глубокое возмущение этим фактом.

Жорж Домезон, врач психиатрической больницы святой Анны в Париже: «Я читал в нашей печати переводы текстов, написанных теми, кто критикует советскую систему и содержится в психиатрических больницах. Содержание этих документов берется за основу опровержения законности их госпитализации. Но некоторые из сообщений по форме, в которой они были нам представлены, вызывают невольные ассоциации с текстами, написанными людьми, страдающими патологическими расстройствами. Все это приводит меня к протесту против использования психиатрических и специальных медицинских учреждений в качестве своего рода пугала».

Некоторые лица, бывшие пациенты советских психиатрических больниц, эмигрировали в различные западные страны. Какова судьба этих людей? Выписались ли они психически здоровыми или продолжали страдать умственным расстройством и требовали лечения в соответствующих клиниках?

Вот несколько примеров, отвечающих в какой-то мере на эти вопросы. Требования этики и соблюдения врачебной тайны не позволяют публиковать имена и фамилии психически больных людей, поэтому печатаем лишь инициалы.

Больной Ю. Н., которого западная

пропаганда постоянно использовала как пример преследования диссидентов в Советском Союзе, был подвергнут принудительному лечению в Париже в 1976 году.

А. Д., который был конюхом на ипподроме, впоследствии лечился в психиатрической больнице. Антисоветская пропаганда объявила его «жертвой психиатрического произвола». Когда этот «диссидент» уехал в Израиль, он был там помещен в психиатрическую больницу.

«Писатель» К., который жил в Советском Союзе, также был «жертвой советских психиатров». В Англии его, автора дикой антисоветской писанины, заочно приняли в Пен Клуб. Когда этот «диссидент» уехал в Израиль, он был помещен в психиатрическую больницу.

Больной С., живя в Советском Союзе, был провозглашен на Западе «одним из лидеров демократического движения в России», которого советские психиатры якобы преследовали за его убеждения. Покинув СССР, С. приехал в Израиль и был помещен там в психиатрическую больницу в 1976 году.

Л. В., лечившийся в Советском Союзе от шизофрении и уехавший затем в Австрию, послал заявление в организацию «Международная амнистия» с жалобой на то, что австрийские психиатры Хуттер, Роттер, Герстенбрант, Лангер, Гросс и Пернхаупт в один голос заявляли о том, что он действительно болен шизофренией. Л. В. выразил несогласие с австрийскими врачами на том основании, что (приводим его письмо) «...заключение австрийских психиатров полностью подтверждает диагноз их московских коллег из института судебной психиатрии имени Сербского, московской психиатрической больницы имени Кащенко, московской психиатрической больницы на ул. Восьмого марта, психиатрической больницы города Электростали и московской областной психиатрической больницы».

У больного Т. Ф., автора «работ» о Советском Союзе, была обнаружена шизофрения в параноидной форме. На Западе же поспешили объявить его «жертвой психиатров». Т. Ф. лечился и в Соединенных Штатах, и в западноевропейских странах. Но безрезультатно.

Советские медики и общественность не раз выражали глубокое негодование по поводу диких вымыслов о советской психиатрии, распространяемых за рубежом. Ведь объектами бесчестной игры избраны люди неполноценные, страдающие серьезными заболеваниями психики.

«На Западе ведется позорная, антинаучная кампания, преступившая законы этики, — говорит заместитель министра здравоохранения СССР Дмитрий Венедиктов. — Мы имеем множество примеров, когда жертвами этой кампании становятся больные люди. Для многих наших пациентов, покинувших СССР, дело обернулось трагедией. Их возят по свету, вынуждают выступать на подстрекательских митингах, не задумываясь о том, что разжигают их болезнь. Отнюдь не научные круги Запада финансируют эти вояжи и полные вымыслов выступления. Отнюдь не ученые люди издают массовыми тиражами брошюры и книги, дезинформирующие западную общественность. Это делают специальные службы, заинтересованные в разрушении доверия и взаимопонимания, в затруднении международного сотрудничества врачей».

Борис АНТОНОВ.
(АПН).

ЗНОЙДЗЕНЫ УНІКАЛЬНЫЯ ЗБУДАВАННІ

Апошнім часам беларускім археолагам надзвычай пашанцавала. Шмат цікавых знаходак, нечаканых адкрыццяў напаткала вучоных у час раскопак у Магілёве, Міры, Мазыры, Гродна, на Браслаўшчыне. І вось новая вестка. Непадалёку ад гарадскога пасёлка Мядзель, на так званым востраве, выяўлена селішча эпохі Кіеўскай Русі — архітэктурна-археалагічны комплекс XII—XVI стагоддзяў. Пад пластом глебы адшуканы рэшткі унікальнага архітэктурнага збудавання першай паловы XVI стагоддзя — абарончай вежы — данжона. Таўшчыня яе сцен каля чатырох метраў. Вышыня была, па думцы вучоных, да сарака метраў. Дарэчы, адзіная ў Беларусі вежа-данжон захавалася ў Камянец. Унікальны помнік дойлідства, выяўлены на Мядзельшчыне, быў разбураны ў час Паўночнай вайны.

У ходзе раскопак знойдзены шматлікія прылады працы. Многа трапілася вучоным дахоўкі, керамікі, манет, костак свойскіх і дзікіх жывёл, у тым ліку зубра, аленя, дзіка. Надзвычай багатая калекцыя кафляў. Яе ўзоры сведчаць аб таленце, майстэрстве нашых далёкіх продкаў.

Археалагічная экспедыцыя Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта працавала пад кіраўніцтвам кандыдата гістарычных навук Міхаса Ткачова.

Пасля заканчэння раскопак і вывучэння матэрыялаў экспедыцыі вырашана правесці адпаведную кансервацыю гістарычнага месца. Тут будзе абсталяваны філіял Мядзельскага краязнаўчага музея.

НА ЗДЫМКУ: кіраўнік археалагічнай экспедыцыі М. ТКАЧОУ і гісторык М. ЧАРНЯУСКІ аглядаюць падмурак унікальнага збудавання — вежы-данжона.

Фота В. ДУБІНКІ.

«Я шчаслівы, што ў мяне такі настаўнік. Я веру яму ва ўсім», — так напісаў у сачыненні васьмікласнік Саша Ермакоў пра настаўніка гісторыі Мікалая Лебедзева.

Ганарцаца сваім настаўнікам і дырэктарам дзеці сярэдняй школы № 44 — адной з лепшых у Гомелі. Выдатнік народнай адукацыі СССР, заслужаны настаўнік БССР, М. Лебедзеў трыццаць пяць гадоў выхоўвае падрастаючае пакаленне.

У грозныя гады вайны ён абараняў Радзіму, стаў кавалерам трох ордэнаў салдацкай Славы. Свае першыя франтавыя ўзнагароды атрымаў у баях за Беларусь. А сёння побач з імі ззяе і ордэн Леніна. М. Лебедзеў быў дэлегатам XXV-га з'езда КПСС. Мікалай Афанасьевіч — дэпутат гарадскога Савета, член раённага камітэта партыі.

Але перш за ўсё ён настаўнік. І няма для яго шчасця большага, як перадаваць дзецям свае веды, вопыт, любоў да Айчыны.

НА ЗДЫМКУ: у школьным пакоі баявой славы. Разам з М. Лебедзевым першыя экспанаты разбіраюць юныя следцы.

Фота І. ЮДАША.

КАБ ДЗЕЦІ РАСЛІ ЗДАРОВЫМІ

Дзецям, якім урачы прапісалі марскія ванны, цяпер не абавязкова ехаць да мора. Для буйнога падземнага возера лекавай мінеральнай вады ў Чэрыкаўскім раёне для іх адкрыты круглагодны піянерскі лагер санаторнага тыпу «Сож».

Піянерская здраўніца размешчана ў маляўнічым сасновым лесе на беразе возера Ямнае. Тут дзеці на працягу 65 дзён — цэлай вучэбнай чвэрці — будуць лячыцца, адпачываць, не перапыняючы звычайных школьных заняткаў. Лагер разлічаны на 125 месц. А ў дні школьных канікулаў летнія карпусы дазваляць прыняць 350 хлопчыкаў і дзяўчынак.

У Магілёўскай вобласці разам з расшырэннем звычайных лячэбных дзіцячых устаноў ствараецца шырокая сетка прафілактычных здраўніц. Такі ж круглагодны санаторны піянерскі лагер працуе ў пасёлку Свіслач. Дзейнічаюць таксама чатыры дзіцячыя санаторыі, дзве санаторныя школы-інтэрнаты, шэсць дзіцячых санаторных садоў. Сёлета медыцынскія работнікі разам з прафсаюзнымі арганізацыямі на базе сельскіх участкавых бальніц арганізавалі пяць санаторных піянерскіх лагераў і столькі ж дзіцячых здраўніц падобнага тыпу ў піянерскіх лагерах прамысловых прадпрыемстваў. Увесь летні сезон санаторыі-прафілакторы «Зара» і «Сосны» Магілёўскага мясакамбіната і вытворчага аб'яднання «Хімвалакно» былі прадастаўлены ў распараджэнне маці з дзецьмі. За лета адпачыла звыш тысячы работніц і столькі ж малышоў.

ДА 120-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ІГНАТА БУЙНІЦКАГА

**АД
УДЗЯЧНЫХ
НАШЧАДКАЎ**

Ігната Буйніцкага называюць не інакш, як бацькам сучаснага беларускага прафесійнага тэатра. Усё сваё 56-гадовае жыццё ён упарта ішоў да запаветнай мары — стварэння беларускага нацыянальнага тэатра. У поўнай ступені гэта мара ажыццявілася толькі пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі, да якой Ігнат Буйніцкі не дажыў некалькі месяцаў. Але тое, што ён паспеў зрабіць для нацыянальнай культуры, для свайго народа, выклікае вялікую павагу ўдзячных нашчадкаў.

Яскравым сведчаннем глыбокай пашаны да Ігната Буйніцкага было сёлетняе свята на яго радзіме — у вёсцы Празарокі на Віцебшчыне, дзе ён пахаваны. Там, у прыгожым утульным скверыку ля помніка Ігнату Буйніцкаму, сабраліся дзесяты беларускага сцэнічнага мастацтва, прадстаўнікі грамадскага рэспублікі. Вядома, прыйшлі і жыхары навакольных вёсак, сярод якіх ёсць яшчэ дзяды і бабулькі, што памятаюць славаўтага земляка, яго выступленні на сцэнічных пляцоўках.

Прырода шчодро надзяліла Ігната Буйніцкага: ён быў высокім, прыгожым, дужым і спрытным, разумным і добрым, настойлівым і рашучым. Адным словам, ён быў народжаны для тэатральнага мастацтва — сам рэжысёраваў, спяваў, танцаваў, дэкламаваў. І ўсё гэта рабіў выдатна! Але не адразу яму давалася займацца любімай справай.

Спачатку, атрымаўшы ад бацькі фальварак у Палівачах, ён актыўна бярэцца за гаспадарку. І ў хуткім часе пра Ігната Буйніцкага пайшла слава як пра руплівага і ўмелага гаспадара. Гэтак, вядома, спрыяла і адукацыя, якую ён атрымаў у Рызе. Там ён скончыў землярнае вучылішча, потым працаваў каморнікам, шмат вандраваў па Беларусі. Аднак лёсам яму было наканавана іншае. Ігнат Буйніцкі пачынае наладжваць у сваім фальварку цікавыя вечарынікі, на якіх з песнямі і танцамі выступала мясцовая сялянская моладзь, выступаў, зразумела, і сам. Неўзабаве чутка пра гэтыя вечарынікі разышлася далёка па Віцебшчыне. Ігнат Буйніцкі збірае вакол сабе найбольш здольных вясковых хлопцаў і дзяўчат і пачынае наладжваць канцэрты ў суседніх паветах. Шматлікіх глядачоў прыцягвала ў першую чаргу тое, што артысты гаварылі на роднай беларускай мове. А гэта быў ужо час пасля пазней 1905 года, калі пачала

абуджэцця нацыянальнага самасвядомасці беларускага народа. Выступленні трупы Ігната Буйніцкага, якая ў 1907 годзе ўжо стала фактычна прафесійнай, садзейнічалі станаўленню нацыянальнай культуры.

У 1910 годзе Ігнат Буйніцкі са сваім тэатрам, які стаў называцца «Першай беларускай трупаю», прыехаў у Вільню (раней ён тут наведваў заняткі студыі драматычнага мастацтва). Спектаклі і канцэрты тэатра выклікалі вялікую цікавасць, а на старонках газеты «Наша ніва», вакол якой групавалася маладая беларуская інтэлігенцыя, з'явіўся такі водгук: «Тэатр беларускі становіцца ўжо, дзякуючы клопам і старанням Ігната Буйніцкага, на цвёрды асновы, і паяўляюцца ўсё новыя сілы. За гэтакі старанне і клопаты шчырае дзякуй яму. Калі-небудзь, калі абудзіцца свядомасць ва ўсяго беларускага народа, памяць Ігната Буйніцкага будзе святой для ўсіх». Словы гэтыя сталі сапраўды прарочымі.

Актыўная дзейнасць тэатра Буйніцкага працягвалася да 1913 года. У рэпертуары яго былі такія адметныя спектаклі, як «Мядзведзь» і «Сватанне» А. Чэхава, «Па рэвізіі» і «Пашыліся ў дурні» М. Крапіўніцкага, «Хам» і «У зімовы вечар» Э. Ажэшка, «Міхалка» Далецкіх, «Як яны жаніліся» А. Валодзьскага, «Модны шляхцюк» К. Каганца і іншыя. Рэпертуар сведчыць пра тое, што І. Буйніцкі быў далёкі ад нацыянальнай абмежаванасці, у выступленнях яго трупы можна было пачуць, акрамя беларускіх песень і вершаў, таксама рускія, украінскія, польскія. Тагачасная крытыка на старонках «Нашай нівы» высока ацаніла акцёрскія работы самога І. Буйніцкага, асабліва створаныя ім сцэнічныя вобразы Антона («Пашыліся ў дурні»), Ігнася («Модны шляхцюк»), Аляксея («У зімовы вечар»), Мірановіча («Па рэвізіі»).

Гастролі «Першай беларускай трупы» з поспехам праходзілі па ўсёй Беларусі і за яе межамі, у прыватнасці, у Пецярбургу і Варшаве.

Напярэдадні першай сусветнай вайны Ігнат Буйніцкі быў вымушаны спыніць тэатральную дзейнасць: не хапала сродкаў. Ды і царскія ўлады заўсёды коса глядзелі на «мужыцкі» тэатр, перашкаджалі яго дзейнасці.

У 1917 годзе Ігнат Буйніцкі прыязджае ў Мінск і разам з Фларыянам Ждановічам і Усеваладам Фальскім стварае «Першае беларускае таварыст-

ва драмы і камедыі». Але заўчасная смерць (22 верасня 1917 года ён раптоўна памёр у Маладзечна, дзе выступаў перад рабочымі з канцэртамі) не дазволіла Ігнату Буйніцкаму дзвесці справу да канца. Гэта зрабілі ўжо яго паплечнікі і сябры, сярод якіх былі Янка Купала і Якуб Колас, Ядвігін Ш., А. Паўловіч, Ц. Гартны.

Пра ўсё гэта і іншыя факты з жыцця і дзейнасці Ігната Цярэнцэвіча раскажаў, адкрываючы свята тэатральнага мастацтва ў Празароках, член-карэспандэнт Акадэміі навук БССР, прафесар Уладзімір Няфёд. Паэт і драматург Пятрусь Макаль прачытаў свой новы верш, прысвечаны Ігнату Буйніцкаму. Потым быў наладжаны вялікі канцэрт, у якім прынялі ўдзел як прафесійныя артысты з тэатраў Мінска, Віцебска, так і самадзейныя танцы, спевакі, дэкламаты Глыбоччыны.

З асаблівай увагай слухалі ўдзельнікі свята ўспаміны старажылаў Празарок — 89-гадовай Алены Ткач, якія раскалі пра Ігната Буйніцкага.

Упрыгожыла свята і вялікая фотавыстаўка пра юбіляра, падрыхтаваная супрацоўнікамі Віцебскай абласной бібліятэкі. Настаўніца з Празарокаў Ала Урублеўская раскаліла, як вучні збіраюць матэрыялы для адкрыцця школьнага музея Ігната Буйніцкага. Гарачымі апладысмантамі сустрэлі прысутны мясцовага паэта, рабочага хлопца Аляксандра Жыгунова. У яго вершах, якія ён прачытаў са сцэны, ёсць такія радкі:

...Зямля, я кланяюся нізка
За столькі талентаў, зямля.
Глыбоччына —

Ігнат Буйніцкі
Рэй пачынае спаваля.
За справу шчырую бяруся,
Свой люд праславім,
ягамосць.
А ну, пакажам, беларусы,
На што мы здатны,
хто мы ёсць!..

...Бясконца ішлі людзі да помніка Ігнату Буйніцкаму і клалі жывыя кветкі ў знак удзячнасці слаўнаму сыну беларускага народа, вялікаму энтузіясту тэатральнага мастацтва за яго добрую справу — справу адраджэння беларускай нацыянальнай культуры, якая сёння квітнеючай ружай упрыгожвае ўсю шматнацыянальную савецкую культуру.

Рычард СМОЛЬСКІ.

НА ЗДЫМКУ: аднавяскоўцы І. Буйніцкага і ШЧАРБІЦКІ і А. ТКАЧ выступаюць на свяце ў Празароках.

ВЫ ХАЦЕЛІ СУСТРЭЦЦА

На пытанні карэспандэнта «Голасу Радзімы» Валянціны ТРЫГУ-БОВІЧ адказвае мастацтвазнаўца Яўген САХУТА.

Некалькі гадоў назад у рэдакцыю зайшоў малады аспірант і прапанаваў артыкул для друку. Больш ніякіх падрабязнасцей гэтага візіту цяпер не ўспамінаецца. Але галоўнае — узаемаразуменне ўзнікла амаль адразу, і супрацоўніцтва працягвалася. Чытачам «Голасу Радзімы» спадабаліся артыкулы, замалёўкі новага аўтара. Здавалася, ён пісаў пра ўсім вядомае — народную рызбу па дрэве, кераміку, вышывку, ткацтва, а ўспрымалася многае як адкрыццё. У традыцыйных для беларусаў занятках Яўген Сахута ўмеў знайсці такія мастацкія каштоўнасці, такія ўзоры майстэрства, так цікава раскажа пра іх, што хацелася і паглядзець на гэтыя шэдэўры, і пазнаёміцца бліжэй з іх таленавітымі стваральнікамі. Вучоба ў аспірантуры Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР, экспедыцыйныя паездкі па Беларусі, актыўная грамадзянская пазіцыя маладога даследчыка спрыялі станаўленню яго як вучонага, глыбокага знаўцы сваёй справы. Ён выдаў дзве кніжкі па беларускаму народнаму мастацтву, напісаў кандыдацкую дысертацыю. І хаця для нас, савецкіх людзей, такі жыццёвы шлях былога вяскоўца не з'яўляецца нечым выключным, унікальным, бо грамадства дае кожнаму роўныя шанцы, цікава заўсёды сустракацца з падобнымі суб'ектамі. Захапленне выклікаюць іх адданасць справе, бескарыслівае служэнне ёй.

**НАРОДНЫЯ ТАЛЕНТЫ—
КВЕТКІ ЗЯМЛІ**

— Яўген Міхайлавіч, хоць мы даўно знаёмы, некалі не было нагоды папытаць, як і з чаго пачалося ваша захапленне...

— Народнае мастацтва цікавіла мяне з маленства, але сказаць, як і адкуль зарадзілася гэтая цікавасць, досыць цяжка. У маёй роднай вёсцы Вечатарова, што размясцілася ля ажыўленай шашы Мінск—Брэст непадалёку ад Стоўбцаў, ужо даўно сыхлі ў нябыт самаробныя прадметы побыту, вопратка і іншыя традыцыйныя ўзоры народнага мастацтва, якія маглі б аказаць патрэбны ўплыў. Не трапілі ў мае рукі і выданні па беларускаму народнаму мастацтву, бо іх у пасляваеннай Беларусі не было наогул. Затое я не мог адарвацца ад выдатных альбомаў і кніг рускіх даследчыкаў і доўгі час зусім сур'ёзна лічыў, што па народнае мастацтва трэба ехаць недзе на Павольжа ці рускую Поўнач, а шукаць на Беларусі — марная справа. Але вось аднойчы (было гэта гадоў пятнаццаць назад, а ўжо ў інстытуце вучыўся) у адным доме мне на вочы трапіў вышываны ручнік, што ўпрыгожваў пакуць. І тут мяне нібы нейкім святлом азарыла: «Дык вось жа яно, наша народнае мастацтва!» З таго часу я перастаў марыць пра паездкі на Поўнач, а свой вольны час траціў на блуканні па вёсках, напачатку па Стаўбцоўшчыне, дзе неўзабаве стаў працаваць настаўнікам. Фатаграфаванне ўзоры архітэктурнага дэкору, адшукваў розныя старадаўнія прадметы побыту, гутарыў са старымі майстрамі. Тады ж прыйшло разуменне, што трэба збіраць і самі рэчы, бо карэнныя змены ў вясковым жыцці Інтэнсіўна выцягнуць іх з побыту, многія творы народных майстроў гінуча беззваротна. Так пачала складацца калекцыя народнага мастацтва, зразумела, яшчэ досыць бясістэмная, з выпадковых знаходак. Праўда, ужо тады яна не ляжала мёртвым грузам: па меры патрэбы я скарыстоўваў узоры народнага мастацтва на ўроках, імкнуўся нейкім чынам зацікавіць дзяцей. Але ўсё часцей прыходзіла думка, што народным мастацтвам Беларусі варта было б мне заняцца як след, а не ў вольны ад настаўніцтва час. Паступіў у аспірантуру Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР, дзе я цяпер і працую.

— Якія жанры ці віды народнага мастацтва вабяць вас найбольш?

— Раней я мог бы назваць, напрыклад, мастацкую апрацоўку дрэва, кераміку, роспіс. Але цяпер прыйшоў да вываду, што займацца нейкім адным відам — пакуль што занадта вялікая раскоша. Даследчыцкая і збіральніцкая работа ў галіне беларускага народнага мастацтва толькі разогортаецца, не распрацаваны агульныя пытанні яго тэорыі і гісторыі, спецыялістаў пакуль не так шмат, таму трэба даследаваць і збіраць усё. Быць «адналюбам» пакуль не выпадае.

— То, можа, цікавей працаваць, калі німа такая шырокая і паміж сейбітамі пануе згода? Увага да народнага мастацтва, да нацыянальнай самабытнасці ва ўсім свеце ў нашы дні з'яўляецца своеасаблівай прыкметай часу, яна моцна супрацьстаяць уніфікаванай «маскультацыі» прыйшла крыху пазней, чым у іншыя краіны, то многія колішнія звычаі, традыцыйнае умельства людзей месцамі яшчэ жывы, і можна гэта вывучаць у натуральным стане, ствараць каштоўныя калекцыі ўзораў...

— У рэспубліцы народнае мастацтва збіраюць Музей старажытнабеларускай культуры АН БССР, Дзяржаўны мастацкі музей БССР, Дзяржаўны музей Беларускай ССР, практычна ўсе абласныя і раённыя краязнаўчыя музеі. Нядаўна адкрыўся Музей беларускага народнага мастацтва ў Раўбічах пад Мінскам, Музей рамёстваў і народных промыслаў — у Заслаўі, вядуцца работы па стварэнню Дзяржаўнага музея архітэктуры і быту. Гэта — першыя ластаўкі, а ў перспектыве — рэгіянальныя музеі, як, напрыклад, музей народнага мастацтва ў Ветцы на Гомельшчыне. Падобныя ж арганізаўваюцца ў вёсцы Дубае Пінскага, у Моталі — Іванаўскага раёнаў.

МУЗЕЙ ПЕТРУСЯ БРОЎКІ

Імя таленавітага сына беларускай зямлі, народнага паэта Беларусі, грамадскага дзеяча Петруся Броўкі вядома не толькі ў нашай краіне. Яго творы гучаць на многіх мовах народаў ССР, перакладзены за мяжой. Рамантычная патэтыка, песенна-лірычная накіраванасць яго паэзіі прыцягваюць увагу кампазітараў, і цудоўныя вершы паэта мы можам слухаць у выкананні вядомых спевакоў. Сёння Петруся Броўкі няма сярод нас. Але ёсць яго неўміручыя творы. І ёсць чалавечая памяць... У адпаведнасці з пастановай Савета Міністраў БССР вырашана стварыць у Мінску літаратурны музей Петруся Броўкі. Размесціцца ён у кватэры паэта, дзе той пражыў больш як трыццаць гадоў. Гэта будзе музей літаратурна-мемарыяльнага тыпу. Два пакоі захаваўца ў тым жа выглядзе, як і пры жыцці паэта. Экспазіцыя раскажа пра дзіцячы і юнац-

кія гады П. Броўкі, пачатак літаратурнай дзейнасці, яго дружбу з Янкам Купалам, Якубам Коласам, многімі вядомымі дзесячамі культуры і мастацтва Беларусі. Экспанаты музея пакажуць творчасць Пятра Усцінавіча ў час ваеннага ліхалецця, раскажуць аб яго працы ў партызанскім і фронтавым друку.

П. Броўка шырока вядомы і як дзяржаўны, грамадскі дзеяч, выдатны прадстаўнік савецкай літаратуры, культуры, навукі. Ён выбіраўся дэпутатам Вярхоўнага Савета ССР, членам ЦК Кампартыі Беларусі, быў старшынёй праўлення Саюза пісьменнікаў БССР. Вялікая роля Пятра Усцінавіча ў стварэнні Беларускай Савецкай Энцыклапедыі, галоўным рэдактарам якой ён быў з 1967 года і да апошніх дзён жыцця. Аб усім гэтым таксама раскажуць матэрыялы музея.

Т. ПЕТРАШКЕВІЧ.

розных іншых кутках рэспублікі.

Гаворачы пра музейнае збіральніцтва, нельга не сказаць і пра збіральнікаў-энтузіястаў, якіх у апошні час становіцца ўсё больш і больш (хачу адрозніваць ад тых, што, на маю думку, слова «калекцыянер» тут наўрад ці падыходзіць. Не лічу сябе калекцыянерам і я, сабраныя ўзоры народнага мастацтва — проста мой навуковы фонд). Калі не прымаць пад увагу асобныя негатыўныя з'явы, якія могуць спадарожнічаць любой добра справе, прыватнае збіральніцтва, на маю думку, заслугоўвае ўвагі і падтрымкі. Не памылюся, калі скажу, што кожны музей рэспублікі ў той ці іншай ступені абавязаны збіральнікам-энтузіястам, які дапамагае ў папаўненні фонду, прычым часта — абсалютна бескарысліва. Колькі б у нас ні было музеяў, яны не могуць ахапіць усе бакі нашай культуры, усе куткі рэспублікі. Збіральнікі ж часта звяртаюць увагу на такія рэчы, да якіх у музей пакуль не называецца, не даходзіць рукі. Ёсць нямаля выпадкаў, калі дзейнасць асобных збіральнікаў дала пачатак новым музеям (напрыклад, у Клецку, Вецы, Дукоры, Чаплях). Магу яшчэ назваць дзесяткі сельскіх настаўнікаў, палымных краязнаўцаў, якія стварылі музеі ў сваіх школах. З часам прыйдзе ва ўласнасць дзяржавы і мой збор. Ужо цяпер я зарэгістраваў яго ў Дзяржаўным музеі БССР, з якім даўно супрацоўнічаю: езджу ў экспедыцыі, час ад часу перадаю што-небудзь са сваіх збораў, а ў бліжэйшай перспектыве арганізую выстаўку «Беларуская народная кераміка». Дарэчы, фонды гэтага музея (і не толькі яго), дашчэнту абрабаваныя фашыстамі ў час Вялікай Айчыннай вайны, захоўваюць цяпер буйнейшую ў рэспубліцы калекцыю народнага мастацтва, сабраную за апошнія дзесяцігоддзі. Адным музейным работнікам гэта было б не па сілах, уклад многіх энтузіястаў-збіральнікаў тут досыць значны.

— Яўген Міхайлавіч, мы пакуль больш гаворым пра матэрыяльны, навуковы бок справы. Сапраўды, дзяржава выдзяляе на музей і даследаванні значныя сродкі, што дае магчымасць рабіць усё ґрунтоўна. Энтузіясты-аматары значна пашыраюць дыяпазон пошуку. Але ж галоўнае, думаю я, зрабіць найштурвалейшымі скарбы народнага таленту духоўным набыткам сучаснага грамадства.

— Ажыўленне збіральніцкай работы нельга разглядаць у адрыве ад такой важнай праблемы, як папулярнасць народнага мастацтва. І невядома, што тут прычына, а што вынік. Збіральніцкая музейная дзейнасць патрабуе прыцягнення як мага большай колькасці прыхільнікаў, адпаведнай «адукацыі» грамадскасці, г. зн. папулярнасці. А гэта ў сваю чаргу абуджае ў шырокай грамадскасці цікавасць да сваёй культурнай спадчыны, патрабуе далучыцца да яе ці ў музеях, ці па кнігах, ці хаця б па тэлебачанні. Таму не дзіва, што практычна ўсе маса-

выя перыядычныя выданні і сродкі інфармацыі рэспублікі ахвотна прадастаўляюць месца матэрыялам па розных пытаннях народнага мастацтва. З'явіўся і шэраг кніг як па асобных яго відах, так і па агульных пытаннях тэорыі і гісторыі. Бліжэйшы час будзе адзначаны новымі выданнямі.

— Навуковымі? Папулярнымі?

— Што датычыць падзелу іх на навуковыя і папулярныя, то я пазбягаю рабіць гэта, бо лічу, што любая змястоўная, канкрэтная кніга, напісаная жывой, добрай (а не якойсьці асаблівай, «навуковай») мовай, будзе цікавай і для спецыялістаў, і для шырокай грамадскасці. Дарэчы, такой асаблівасцю вызначаюцца амаль усе нашы кнігі і альбомы па народнаму мастацтву, хаця пакуль выдавецтва аддаюць перавагу чыста папулярным выданням. Але неўзабаве, мяркую, наступіць патрэбная раўнавага. Справа ж не толькі ў тым, каб наталіць «голад» шырокай грамадскасці ці запойніць «белыя плямы» ў мастацтвазнаўстве. Ёсць тут і практычны аспект. Як выдана, наша рэспубліка вызначаецца высокім працэнтам мастацкіх промыслаў, арганізаваных на дзяржаўнай аснове. Абавязкова ўмова плённага развіцця такіх промыслаў — апора на колішнія традыцыі народнага мастацтва. Многія ж работнікі мастацкіх промыслаў па розных прычынах (узрост, перамена месца жыхарства) гэтых традыцый не ведаюць. Вось тут неацэнную дапамогу аказваюць ґрунтоўныя выданні па розных відах народнага мастацтва, традыцый той ці іншай мясцовасці.

— Наколькі мне вядома, вы маеце дачыненне і да сучасных народных промыслаў...

— Публікацыі па розных відах традыцыйнага народнага мастацтва і ёсць канкрэтная дапамога сучасным народным промыслам. Як і становіцца ці крытычны рэцэнзіі пра іх стан, якасць прадукцыі, праблемы і тэндэнцыі развіцця. Акрамя таго, як член мастацка-тэхнічнага савета Міністэрства мясцовай прамысловасці БССР, я штомесяц прысутнічаю на праглядзе новых узораў, прапануемых спецыялістамі фабрык мастацкіх вырабаў. Савет, фактычна, вырашае лёс рэчы ці сувеніра. Дае дазвол на выпуск ці забараняе, можа параіць, растлумачыць мастаку, дзе ён парушыў народныя традыцыі. Часам майстры самі звяртаюцца за парадай да членаў савета, да навукоўцаў. А калі ў рэспубліцы наладжваюцца семінары па народнаму мастацтву, мяне часта запрашаюць прачытаць лекцыі, весці заняткі ў секцыях.

— Пры такіх імклівых тэмпах збіральніцка-даследчыцкай работы не баіцеся стаць беспрацоўным пад старасць?

— Што вы! Лічу, справы хопіць і нашым унукам, і праўнукам...

НА ЗДЫМКАХ: у хатнім музеі Я. Сахуты; ганчарныя вырабы. Фота Я. КАЗЮЛІ.

МАРЫЯ БІЕШУ: АДЧУВАЦЬ МУЗЫКУ СЭРЦАМ...

ЛЕПШАЯ Ў СВЕЦЕ ЧЫЮ-ЧЫЮ-САН

Салістка Кішынеўскага тэатра оперы і балета Марыя Біешу нарадзілася недалёка ад Кішынева, у вёсцы Валанціраўка, калі Бесарабія (так называлася ўсходняя частка Малдавіі) была яшчэ акупіравана каралеўскай Румыніяй.

— У бацькоў нас было трое, — гаворыць спявачка, — бацька з маці батрачылі, і, хоць працавалі ад цямна да цямна, жылі мы бедна.

Перад другой сусветнай вайной я паступіла ў першы клас, але вучыцца не хацелася: у школе нас моцна білі. Страх перад пабаямі прымушаў хітрыць. Часта замест урокаў я праседжвала ў старым сухім калодзежы, дзе было шмат гнёзд ластавак.

— А калі вы пачалі спяваць?

— Не помню, відаць, вельмі рана. Мама расказвае, што, калі да нас прыходзілі суседзі, яна ставіла мяне, трохгадовую, на стол. Я танцавала падзіцячаму, як магла, і спявала народныя малдаўскія песні, якія чула ад дарослых. Пасля вайны я стала вучыцца ў школе. З задавальненнем спявала ў хоры. Забыла ўспамінаць, як настаўніца спеваў пастаянна прасіла мяне пець цішэй — мой голас перашкаджаў астатнім.

Яе «адкрылі» на аглядзе мастацкай самадзейнасці і прапанавалі паступіць у кансерваторыю. Пасля яе заканчэння Марыя Біешу працавала ў малдаўскім фальклорным калектыве «Флуэраш». Салісткай Кішынеўскага тэатра оперы і балета Марыя Біешу створана каля 30 оперных партый і 16 кан-

цэртных праграм.

— У мяне ў тэатры па дзве прэм'еры ў год, — расказвае Марыя Біешу. — Апошнія мае работы — партыя Сантуцы з «Сельскага гонару» Масканы і Мімі з «Багемы» Пучыні. Цяпер рыхтую Леанору ў «Сіле лёсу» Вердзі. Наперадзе падрыхтоўка канцэртных праграм з тэатраў Грыга, Фалы, Дэбюсі і Шапона. Апошнія гады нават лета мне не належыць. Студыя «Малдова-фільм» здымае ў гэты час фільмы-оперы з маім удзелам. Ужо завершан фільм «Чыю-Чыю-сан», гэтым летам — здымкі «Тоскі», а на наступнае — «Норма». Восенню ў мяне намячаюцца гастролі на Кубе, а затым у Англіі.

Асаблівыя адносіны ў Марыі Біешу да партыі Чыю-Чыю-сан, якую яна спела больш за 300 разоў. Яна перамогла самага першага конкурсу імя Міуры Тамакі ў Японіі на званне лепшай Чыю-Чыю-сан свету. Было гэта ў 1967 годзе.

Вось што сказала тады Марыі Біешу адна з членаў журы, вядомая ў мінулым салістка Венскай оперы Х. Конечны: «Шэсцьдзесят пяць разоў у гэты дні я слухала арыю Чыю-Чыю-сан, а на шэсцьдзесят шосты, калі пелі вы, заплакала. Таму што спяваў не толькі ваш чароўны голас, пела ваша сэрца».

— Цяжка перадаць хваляванне, з якім я выконвала партыю Чыю-Чыю-сан у касцюме легендарнай японскай спявачкі Міуры Тамакі. Іменна для яе Пучыні і напісаў сваю, стаўшую потым славаўтай оперу. А ўскладанне кветак да дома Чыю-Чыю-сан, перад якім стаіць, на-

пэўна, самы кранаючы помнік на свеце — жаночая і дзіцячая фігуркі, павернутыя да мора!

— Самы памятны дзень у вашым жыцці?

— 17 мая 1970 года. У гэты дзень памёр мой бацька. Калі я прыехала дамоў, уся вёска выйшла мяне сустракаць. Бацьку вельмі паважалі. Ён прайшоў усю вайну, адным з першых уступіў у калгас, змагаўся з кулакамі. Людзі глядзелі на мяне і не ведалі, ці можна ў гэты сумны дзень мяне віншаваць. Справа ў тым, што ў той жа самы дзень мне было прысвоена званне народнай артысткі СССР і я трэці раз была выбрана дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР.

— Як вам удаецца сумішчаць творчую дзейнасць і абавязкі дэпутата?

— Праўду кажучы, і сама не ведаю. Проста ў мяне няма прыёмных гадзін. Увесь Кішынеў ведае мой адрас. З раніцы і да вечара да мяне ідуць людзі, звоніць тэлефон. Калі мяне доўга не бывае дома, то ў кватэры расце гара пісем. Будуюніцтва дома для інвалідаў, уладкаванне чыіхсьці жыллёвых спраў, пенсіі — цяжка пералічыць кола пытанняў, з якімі да мяне звяртаюцца людзі. І часам мне здаецца, што ёсць нейкая сувязь паміж маёй дэпутацкай работай і маёй творчасцю. Бо і спяваю я для таго, каб у цяжкую мінуту жыцця чалавек мог знайсці ў мастацтве маральную падтрымку і заспакаенне.

Тацяна ДЗМІТРУК.

прэм'еры, выстаўкі, сустрэчы

НА ВЫСТАЎКУ У МАУРЫТАНІЮ

Аматары графікі Майрытаніі ўпершыню пазнаёміцца з выстаўкай работ вядучых майстроў нашай рэспублікі, адпраўленай з Мінска ў Нуакшот. Тут, у Савецім культурным цэнтры, будзе разгорнута яе экспазіцыя.

Графічныя лісты раскажыць аб многавяковай гісторыі Беларусі, яе багатай прыродзе, аб тым, як жывуць, працуюць і адпачываюць савецкія людзі, аб самабытных майстрах народнай творчасці.

НА ПОЛЬСКОЙ МОВЕ

Нядаўна ў варшаўскім выдавецтве «Ксёнж-ка і вездэ» выйшаў у свет раман народнага пісьменніка Беларусі Івана Шамякіна «Атланты і карыятыды».

У сувязі з гэтым штотыднёвік «Пшыльнэ» змясціў рэцэнзію, у якой каратка раскажваецца пра творчы шлях аўтара, а таксама падкрэсліваецца, што раман быў сустрэты з вялікай цікавасцю ў Беларусі, што паводле яго зняты тэлефільм.

ДЫПЛОМ З ФЕСТИВАЛЯ

Дыпламам за высокае майстэрства на міжнародным Прыдунайскім фальклорным фестывалі, які праходзіў у Венгрыі, узнагароджаны ансамбль песні і танца «Спадчына» Маладзечанскага Дома культуры.

Гэта не першая перамога самадзейных артыстаў. На міжнародным фестывалі фальклору ў Бургасе яны ўдасцоены вялікага залатога медаля.

На цяперашнім аглядзе, у якім прынялі ўдзел вядомыя калектывы з Балгарыі, Чэхаславакіі, Польшчы, Югаславіі, Турцыі і іншых краін, ансамбль паказаў вакальна-харэаграфічную кампазіцыю «Маладзечанскія вясоркі».

У час фестывалю ўдзельнікі «Спадчыны» пазнаёмілі жыхароў гарадоў Бая, Паки з беларускімі народнымі песнямі і танцамі.

У ГОСЦІ З ПЕСНЯЙ

З Ноўгарада вярнуўся народны хор народнай песні Палаца культуры Мінскага аўтазавода. Гэта быў візіт у адказ: сёлета ў гасцях у мінчан пабывалі самадзейныя артысты ноўгарадскага вытворчага аб'яднання «Хваля».

Абмен калектывамі мастацкай самадзейнасці паміж двума прадпрыемствамі стаў традыцыйным. Ноўгарадцы мелі магчымасць пабываць на канцэртах мужчынскага хору аўтазаводцаў, а мінчане апладзіравалі майстэрству эстрадна-харэаграфічнай групы і народнага хору народнай песні з горада на Волхаве.

ЭКСПАНУЕЦА У ПАНЯВЕЖЫСЕ

«Радзіма», «Вязынка», «Прыпяць» і іншыя творы народнага мастака БССР Віталя Цвіркі

Самадзейны народны тэатр гродзенскага Палаца культуры тэкстыльшчыкаў карыстаецца заслужанай папулярнасцю ў гледачоў. За гады свайго існавання калектыву паставіў больш за 20 спектакляў. І вось зноў прэм'ера. Новая работа самадзейных артыстаў — камедыя Карла Гальдоні «Карчмарка».

былі прадстаўлены на яго выстаўцы, якая дэманстравалася ў Панявежскім краязнаўчым музеі ў Літве. У экспазіцыі каля васьмідзесяці работ жывапісца.

Панявежцы і госці горада ўпершыню пазнаёміліся з творчасцю беларускага мастака. Мяркуючы па запісах у кнізе водгукаў, творы В. Цвіркі атрымалі ў наведвальнікаў высокую ацэнку.

ЭКСПЕДЫЦЫЯ ЗА СЛОВАМ

Навуковыя супрацоўнікі Інстытута мовазнаўства імя Я. Коласа АН БССР выязджалі ў дыялекталагічную экспедыцыю ў ваколіцы старажытнага Турава.

У час экспедыцыі зроблены запісы мясцовай лексікі для складання «Лінгвістычнага мікраатласа Тураўшчыны». Сабраны таксама матэрыялы для папаўнення картатэкі «Тураўскага слоўніка».

АДРАСЫ ТАЛЕНТАУ

«Радзіма — наша праца і натхненне» — пад такім дэвізам у Брэсце прайшла выстаўка, на якой былі прадстаўлены работы 28 самадзейных мастакоў вобласці.

Хараства і багацце роднага краю, духоўная веліч нашага сучасніка сталі тэмай 160 твораў жывапісу і графікі. Актыўны ўдзел у вернісажы прынялі аўтары з Бярозайскага, Лунінецкага, Івацэвіцкага, Столінскага раёнаў і Брэста.

ВЕЛІКАН 3-ПАД ВІЦЕБСКА

Цяпер хутар завецца Веліканаў...
А гісторыя ўжо стала легендай. У мінулым стагоддзі ў вёсцы Касцюкі былой Старасельскай воласці Віцебскага павета, а цяпер Старасельскага сельсавета Віцебскага раёна ў беднай сялянскай сям'і Махновых нарадзіўся сын. Назвалі яго Фёдарам. А вырас ён... веліканам, самым высокім чалавекам у свеце. Аб гэтым сведчаць публікацыі ў рускай і замежнай прэсе. Добра помняць велікана і мясцовыя старажылы.

Яго зямляк Іван Гардзеў, які асабіста ведаў Махнова, расказвае, што той рана пачаў працаваць. Рабіў па найму ў памешчыка, зімой вазіў дровы, камяні на чыгуначную станцыю Старое Сяло. Здаралася, конь не мог вывезці воз з лесу, тады Фёдар выпрагаў яго і сам выцягваў воз на дарогу.

Фёдар Махноў лёгка гнуў адной рукой падковы, праз яго заручальны прысцянак магла прайсці рублёвая манета, у боты залазілі маленькія дзеці і хаваліся там.

Другі зямляк велікана, Емялян Юркоў са Старога Сяла, які жыў недалёка ад Махновых, успамінаў, як, караючы свавольнікаў хлапцоў, Фёдар здымаў з іх галоў шапкі, прыўзняў дах лазні і клаў іх туды. Хлапчукі пачыналі плакаць, кляліся, што больш не будуць свавольніц, тады велікан даставаў шапкі і аддаваў ім.

Памешчык, у якога працаваў Фёдар Махноў, прыдумаў выгадную камерцыю. Ён вазіў велікана па многіх краінах. Бывалі яны ў Францыі і Амерыцы, дзе пазней былі выдадзеныя кнігі, у якіх расказвалася пра рускага асілка.

Вядомы французскі біёлаг Жан Ротан у сваёй кнізе «Жыццё» пісаў, што ў сакавіку 1905 года ў Парыжы пабываў рускі гігант Махноў. Рост яго каля 2,85 метра, вага — 182 кілаграмы, даўжыня далоні — 32 сантыметры, ступні — 51 сантыметр.

А ў вышаўшай у ЗША кнізе так званых рэкордаў паведамляецца, што самым высокім мужчынам у свеце быў Фёдар Махноў з Расіі.

Цікавая гісторыя пра тое, як разбагацеў велікан. Памешчык Браніслаў Каржанеўскі, які вазіў Махнова па замежных краінах, нажыў на гэтым вялікія грошы. За іх купіў сабе новы маёнтак, а стары невялікі «Мо-

лахавя» аддаў Фёдару Махнову. Памёр велікан, паводле сведчання яго пляменніка, у 1927 годзе. Пахавалі яго на мясцовых могілках з вялікімі ўшанаваннямі. Але ў тую ж ноч труна з яго целам была выкрадзена невядомымі. Пра гэта расказваў брат жонкі велікана Фёдар Лебедзеў.

Ефрасіння Абрамаўна, жонка Махнова, была таксама жанчынай вельмі высокай (каля 1,9 метра). Яна нарадзіла чацвёра дзяцей (паводле некаторых даных, пяцёра). Усе высокія, але не веліканы. Аб іх вядома мала. Толькі пра аднаго з сыноў Махнова Радзіміра, урача па спецыяльнасці, ёсць звесткі. Быў ён адным з кіраўнікоў падпольнай групы медыцынскіх работнікаў, якая дзейнічала ў Віцебску ў час Вялікай Айчыннай вайны. Група пачала сваю дзейнасць у канцы 1941-га года. Гітлераўцы неаднаразова рабілі супраць партызан карныя экспедыцыі. Расла колькасць раненых, што мелі патрэбу ў медыцынскай дапамозе. Р. Махноў рэгулярна забяспечваў медыкаментамі партызанскія атрады.

Члены яго групы вярнулі ў строй таксама нямала воінаў Чырвонай Арміі. Карыстаючыся, як санітарны ўрач, правам бесперашкоднага руху, Махноў наведваў лагеры ваеннапалонных. Выяўленых там камандзіраў Чырвонай Арміі, найбольш змучаных голадам і катаваннямі чырвонаармейцаў ён накіроўваў у бальніцы пад выглядам тыфозных хворых, а пасля выздараўлення перапраўляў у партызанскія атрады.

У 1942 годзе Радзімір Фёдаравіч загінуў ад рук фашыстаў. Слаўнае жыццё пражыў сын беларускага велікана, другі раз сваім подзвігам упісаў у гісторыю прозвішча Махновых.

Т. ДАРАФЕЕНКА.

НА ЗДЫМКУ: Фёдар МАХНОЎ і яго жонка Ефрасіння Абрамаўна (здымак публікуецца ўпершыню).

У дзіцячым парку імя Горкага ў Мінску.

Фота Э. ЭЛЬКСІНА.

Гумар

Амерыканец уехаў на мост на сваім старэнкім аўтамабілі і спыніўся перад шлагбаумам. З будкі выйшаў вартавы і сказаў:

— Праезд платны. Долар за машыну і долар за пасажыра.

— Машыну вы, калі ласка, за долар можаце ўзяць, але жонку менш чым за паўтара долара я не аддам.

— Чаму ты так упэўнены, што Мак Грэгор скупы?

— Павер мне, я ведаю. Днямі ён зайшоў да мяне ў аптэку і сказаў, што хоча атруціцца. Пры гэтым ён спытаў, ці няма ў мяне якой-небудзь марудна-

дзеючага прэпарата. І калі я спытаў у яго, навошта яму марудна дзеючая атрута, ведаеш, што ён мне адказаў! Ён сказаў, што хацеў бы паспець у аптэку, каб здаць бутэлекку.

У запарку наведвальнікі са здзіўленнем назіралі, як раз'юшаная дама гналася за сваім мужам. У адчай ён убеў у клетку са львамі і схваціўся за адным з іх. Дама закрывала:

— Выходзь зараз жа, нікчэмны баязлівец.

Два альпіністы брылі адзін за адным па ледавіку. Раптам адзін з іх праваліўся ў раско-

ліну. Другі нахіліўся над ёй і закрываў:

— Ты не пабіўся?

— Не ведаю, — данёсся адказ з глыбіні, — я яшчэ не далацеў да дна!..

Пасля таго, як хірург зрабіў даме пластычную аперацыю, выдалішы двайны падбародак і надаўшы носу класічную форму, яна папрасіла, каб ён расшырыў ёй вочы.

— Гэта ўжо лішняе, — запэўніў хірург, — у вас вочы стануць і без таго шырокімі, калі вы ўбачыце рахунак за дзве першыя аперацыі.

СПОРТ

ЧАТЫРЫ ПЕРАМОГІ НА СТАРЦЕ

У Каўнасе і Тбілісі пачалося першынство Савецкага Саюза па гандболу сярод мужчынскіх каманд.

Удала на ім стартвалі чэмпіёны і ўладальнікі Кубка СССР армейцы Мінска. Яны атрымалі чатыры перамогі запар: аднаклубнікам з Кіева, запаражскім ЗП, краснадарскім СКІФам і «Буравеснікам» (Тбілісі). Мінчане ўпэўнена ўзначальваюць табліцу першынства.

«ЗАЛАТЫ КУБАК ВЕНГРЫІ»

Так называліся буйныя міжнародныя спаборніцтвы па паруснаму спорту на возеры Балатон у алімпійскім класе «Зорны» напярэдадні чэмпіяната Еўропы. Сярод удзельнікаў быў і моцны экіпаж Джона Крыстала з ЗША. Гонкі праходзілі ў складаных умовах: слабы вецер з частай зменай напрамкаў.

Калі ў манрэальскім Палацы спорту прагучаў фінальны свісток, які абвясціў аб перамозе савецкіх хакеістаў над гаспадарамі пляцоўкі з лікам 8:1 у турніры на

Вялікага поспеху на гэтых спаборніцтвах дабіліся спартсмены з нашай рэспублікі Яўген Каліна (рулявы) і Аляксей Рошчын (матрос). Яны сталі пераможцамі, заваяваўшы «Залаты кубак Венгрыі».

НА ПРЫЗ

«ТУР ДЭ РАМАНДЗІ»

Савецкія спартсмены атрымалі перамогу ў міжнародных спаборніцтвах па спартыўнай хадзьбе «Тур дэ Рамандзі».

Цэлы тыдзень працягваліся гэтыя спаборніцтвы ля Жэневы. Па суме ўсіх этапаў у асабістым заліку першыя тры месцы занялі нашы спартсмены. Гэта кіяўлянін Мікалай Удвенка, Уладзімір Няфёдаў з Мінска і Андрэй Перлаў з Новасібірска.

Зборная СССР была мацнейшай і ў камандным заліку.

ЧЭМПІЁН З ГРОДНА

Ігар Багінскі з Гродна перамог у стральбе з малакалібернага адвольнага пісталета на чэмпіянаце Еўропы, які прайшоў у югаслаўскім горадзе Цітаградзе. З дыстанцыі пяцьдзесят метраў ён выбіў 564 ачы з 600 магчымых.

«Кубак Канады», з трыбуны доўга неслася: «Ма-лай-цы!». Гэта нашы турысты і суайчыннікі, што жывуць за мяжой, цёпла віталі зборную СССР з вялікім поспехам.

На гэты турнір канадскія спартсмены і спецыялісты ўскладалі вялікія надзеі. Ніколі яшчэ не была такой моцнай каманда гаспадароў. Лепшых прафесійных хакеістаў сабралі трэнеры. Многія прадказвалі перамогу канадцам.

Але савецкая дружина яшчэ раз даказала, што па праву носіць тытул мацнейшай на планеце. Лік фінальнай гульні — 8:1 — больш, чым пераканаўчы. Цяпер, калі спартсмены СССР спачатку выйгралі «Кубак Выкліка», а затым і «Кубак Канады», поўнасцю развезылі міф аб неперажывальнасці прафесійных хакеістаў. Ужо самі прафесіяналы гавораць: «У рускіх трэба вучыцца». Так, у нашых хакеістаў ёсць чаму павучыцца — вучыцца гуляць так, як гуляюць чэмпіёны свету...

НА ЗДЫМКУ: капітан зборнай СССР Валеры ВАСІЛЬЕУ з «Кубак Канады».

ДЗЕ ЖЫВЕШ, БЕРКУТ?

Далёка не кожнаму даводзілася бачыць арла-беркута. Гэта цяпер вельмі рэдкая птушка, у ліку іншых 80 відаў жывёлін занесена ў «Чырвоную кнігу БССР», узята пад дзяржаўную ахову.

Буйная птушка, якая пры выпадку не адмовіцца ад зайца, цецерака, качкі і нават невялікай касулі, мае крылы з размахам да паўтара-двух метраў. Для свайго месцазнаходжання яна выбірае старыя высокія сосны паблізу верхавых балот.

Але дзе яна на самай справе жыве? Працяглы час гэта заставалася загадкай. Дзяржаўны камітэт БССР па ахове прыроды праводзіць пошук месца пражывання гэтага і многіх іншых відаў птушак і жывёл, якія знікаюць. На Віцебшчыне ўстаноўлены і зарэгістраваны два гнязды арла-беркута. Дзве старыя пары з іх патомства складаюць групу з васьмі нелюдзімых прыгажунёў. Цяпер ідзе выяўленне «адрасоў» іншых іх суродзічаў.

Удалося зарэгістраваць 91 гняздо чор-

ных буслоў, 8 гнёзд скапы, два — арлана-белахвоста, чатыры — копчыка. Першым вядуць актывісты — грамадскія работнікі, школьнікі, паляўнічыя, работнікі лясной гаспадаркі. Найбольш паспяхова гэта робіцца ў Віцебскай вобласці. Усе выяўленыя гнязды перададзены пад ахову асноўным землекарыстальнікам — калгасам, саўгасам, лясніцтвам, у чый угоддзя яны размешчаны.

Дарэчы, «адрасная кніга» зафіксавала і такі цікавы факт. Чорныя буслы, напрыклад, у першыя пасляваенныя гады ў рэспубліцы практычна зніклі. Не ў прыклад беламу буслу, які не баіцца людзей, чорны пазбягае сустрэч з чалавекам. Ён робіць свае гнязды ў глухіх цяжкадаступных мясцінах.

Дзяржкампрыроды БССР складае ў цяперашні час дакладную карту гнездвання рэдкіх відаў птушак, якая затым будзе ўдакладняцца на аснове новых даных.

С. РАТГАУЗ.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 1482